

Cik bagāts Dānu nams?

Tuvojas Dānijas kultūras centra atklāšanas diena. Pagaidu variantā savu biroju dāni ierikos Rakstnieku savienībā, ja negadīsies piemērotākas un plānsākas telpas.

Nepārtraukti turpinās dānu vizites Rīgā, kā arī citās Latvijas pilsētās un latku novados. Kā PSRS tautas deputātam man bija gandarijums Tostrups pilsētas (20 km no Kopēnhaģēnas) — municipalitātes kultūras nodalas vadītāju Pedersena kungu kontaktekāt ar Valmieras rajona vadītājiem un kultūras darbiniekiem, bet šis pašas pilsētas ģimnāzijas skolotājs Pja Boisenu un Giti Lāigeri — ar Valmieras Viestura vidusskolas direktoru Ivaru Briedi, pasniežējiem un galvenais — skolēniem, kuri dānu viesiem parādīja vienu no saviem Tautas teatra uzvedumiem. Es ceru, ka mana vēlēšanai apgābala lāudīm kontakti no laipnām ciemu dieņām pārvērtīsiet lietiskā sadarbību, sevišķi starp jaunatni. Valmierieši jau pošas atbildes braucenam uz Dāniju. Jātic, ka tiks noslēgti drudzības līgumi starp skolām un, iespējams, arī starp pilsētām.

Sajās dienās esmu saņēmis arī tegrammu no Herberta Pundika, kas ir galvenais Dānu centra idejas autors:

Dārgais Jāni Peter!

Ar prieku Jums pazinoju, ka vaku pabeidzām naudīs vākšanas kampanju Dānu kultūras centram Rīga. Bijušas 11 dānijas premjerministrs Pouls Hartlinga kgs ziedojās savāktās 18 miljoni kronu — gandrīz 300 tūkst. ASV dol. Dānijas Kultūras institūtām. Sātām Jums vissānīgāk svinēsim un ceram uz konstruktīvu kultūras apmaiņu starp māsu zemēm.

Ar gandarijumu atceramies Jūsu un Jūsu kolēgu vīzīti Kopēnhaģēnā, vīzīti, kas iedvesmoja veidojot šo kultūras pasākumu. Ceru Jūs satikt jaundibinātā centra atklāšanas reizē.

Sirsniņa Jūsu Herberts Pundiks, «Politikas» galvenais redaktors.

Paticoties Latvijas sabiedrības alsaicībai, varēju savukārt Herbertam Pundikam nosūtīt šādu tekstu:

Cienītās Pundika kungs! Paticos par patikamo vēsti un izsaku Latvijas sabiedrības at-

zinibū vistem labas grības cilvēkiem Dānijā, kuri sekmejusi Dānu kultūras centru atvēršanas iespējas.

Savukārt Latvijas sabiedrība savukāsi vairāk nekā 50 tūkstoši rubļu par labu dānu pārstāvju uzņēmāni un atbalstīšanai. Ja viss atīstīs labi, 1. jūnijā var klūt par skaitīšiem dānu un latviešu svētkiem, jo tad paredzēta centra atklāšana.

Ipāša visu mūsu atzinību bija Jūsu Jūsu valsts premjerministrām un pazīstamajam ANO darbiniekam, cīnītājam par cilvēku cīņu dzīvi visā pasaule, Poulam Hartlinga kunga.

Cieņā
Jānis Peters, dzēznieks,
PSRS tautas deputāts.

* * *

Mans pienākums ir līdz ar pateicību darīt zināmu sabiedrībai ziedojot sarakstu par labu Dānijas kultūras centra atvēršanai Rīgā (ziņas uz 1990. g. 24. janvāri).

Tas ir šāds:

Cēsu ATA LTF grupa, kolhozs «Ventava», Tautas koris «Ogre», Arhitektūras un projektais radošā darbnīca «Arhiprojekts», LTF Skrīveru nodaļa, Republikas stomatoloģiskā poliklinika, uzņēmums «Reagenti», Rājaiņa Literatūras un mākslas vēstures muzejs, Leļu teātris, Baldones ciema kolhozs «Rītstukalns», VAM RTSC LTF, Republikānas psihiatriskās slimnīcas 6. nodaļas kolktīvs, Rīgas 6. juridiskā konfīdenciāla apdzīvējums «Rīgas gāze», P. Jurjāna bērnu mūzikas skolas LTF grupa, Latvijas Arhitektūras savienība, Iecavas internātskola, Dārzenei ūkiņes skolu Valmieras starpajonu nodaļa, «Latgiprogrosti», Latvijas PSR ZA Mikrobioloģijas institūts, Mārupes ciema LTF nodaļa, Valsts Lielpājas teātris, Latvijas PSR ZA Koksnes ķīmijas institūts, Latvijas Zvejnieku kolhozu savienība, Tautas koris «Valmiera», Alūksnes Lautkētnikas apvienība, institūta «Kommunalprojekts», LTF organizācija, LTF Valkas nodaļa, Valmieras stiņi šķiedras uzņēmums, Latvijas republikaniskā arodībiedrība, rāzošanas apvienība «Gauja», ūšānas firma «Latvija», Nacionālā opera, P.

Stradiņa Medicīnas muzeja LTF grupa, RZPI LTF grupa, Republikas kultūras un mākslas pils, Ogres rajona kultūras nodaļa.

Prīvātpersonas:

A. Jaunberzīna (Rīga), Z. Kapzeme (Rūjiena), I. Puče (Jelgava), A. Veiss (Rīga), V. Kotovs (Valmiera), R. Snē (Jelgava), R. Eiduka (Ogre), J. Saiks (Rīga), V. Graudina (Rīga), R. Pauls (Rīga), V. Cipurs (Limbažu raj.), J. Peters (Rīga), D. Bērziņš (dzīvēsīta nav uzrādīta), A. Brīniņš (Rīga), A. Tauriņa (Jelgava), B. Gulbis (Salaspils), I. Pelēnēns (Liepāja), A. Fuglīcikis (Liepāja), M. Bauza (dzīvēsīta nav uzrādīta), Anita M. Georgs Andrejevi (Rīga), M. Magone (Valka).

Uz 24. janvāri Latvijas PSR Rakstnieku savienības reķīnā 000141880 Sociālās attīstības bankas Operāciju pārvalde bija šāda summa: 56 tūkstoši 852 rubļi 30 kapeikas. Un, kaut arī mēs nerikojam ziedojumu vāksānas sacensības, jo esam aizkustināti par grību veicināt Latvijas celu Eiropā, nevar neatņemt kolektīvus, kuri devūsi ipāši «lētas» artavas dānu un latviešu kopkrāpītē.

1. Latvijas Zvejnieku kolhozu savienība — 20 tūkstoši rubļi;

2. Latvijas republikāns arodībiedrību savienība — 4 tūkstoši rubļi;

3. Sūšanas firma «Latvija» — 3 tūkstoši rubļi;

4. Nacionālā opera — 2 tūkstoši 162 rubļi 40 kapeikas.

Vairāki uzņēmumi un iestādes ziedojuši pa tūkstoš rubļiem, kā arī starp 500 un 1000. Padies!

Prīvātpersonu iemaksātās summas man neigas atšķirt, jo diez vai rublos mēram, teiksmi, ievērojama komponista un pensionāres pātriots. Abi ir labas grības cilvēki ar atsaučīgām sirdīm.

Varu ziņot, ka pagaidām ieņākusi līdzekļi netiek terēti.

Par visiem tēriņiem un ciemātātājumiem, kas saistītas ar Dānijas kultūras centra atbalstīšanu, Jūs varat saņemt informāciju par telefoni 287623 pie Rakstnieku savienības grāmatvedes Mīrdzas Pūces kundzes.

Dānu kultūras centra veicināšanas komitejas vārda
JĀNIS PETERS

Latvija — Dānija: abpusēja ieinteresētība

Lai gan līdz 1988. gadam Baltijā dānu presē ir bijusi kā balta plānkums, ieinteresētā, ar kādu sastapās četri Latvijas fonda «Baltica» aktīvisti sava brauciena laikā Dānijā, bija pārsteidzoša. Vislielākā interese bija par plānoto dānu kultūras centru Rīgā un par bagātīgo informācijas materiālu par Baltiju dānu presē pēdējā gada laikā.

Par šo ieinteresētību Baltijas problēmas varejām pārliecīgās gan posotu stundu garajā intervijā, ka Latvijas fonda «Baltica» valdes priekšsēdētājs, juridisko zinātņu kandidāts Jonas Bergthols sniedza Danijas lielākā laikraksta «Politiken» diplomātiskajam korespondentam Ibam Forbi kungam, gan vilcīenā ar dānu studentu runājoties. Jautājumū loks apmēram viens un tās pats — kā kļājas Latvijas Tautas frontei, kādas ir tās izredzes vēlēšanu cīņa, ko sagaida no dānu kultūras centra Rīga.

Mūsu brauciena galvenais mērķis bija satikt festivāla «Baltic Sea Rally 1990» organizētājus

un noskaidrot organizatoriskos un finansīlos jautājumus, kas saistīti ar Latvijas delegācijas piedālīšanos tajā.

Dāpu rīkotais «Baltic Sea Rally» festivāls ir iecerēts kā grandios pasākumus, kurš tiek plānots uz Dānijai piederīgās Bornholmas salas. Festivalā organizētājai cer, ka tajā piedālīties delegācijas no visām valstīm, kuru krasotu apskalo Baltijas jūra, kā arī Norvēģija. Organizācijas komitejas priekšsēdētājs Markmilleru kungs uzsverēja, ka festivālā var piedālīties jebkurš cilvēks vai organizācija, kura laikus samaksājusi daibas maksu un ir ieinteresēta politikā, ekoloģijā un kultūrā.

Tiekoties Kopēnhaģēnā ar organizatoriem — Markmilleru kungu un Baltzerse nu kungu, sapratām, ka viņi ir itin priekšīgi par Latvijas pārstāvju pārādīšanos, ja esot bijuši nobāžušies par Latvijas ieinteresētājiem piedālīties festivalā: uz pirmo organizācijas komitejas sedi esot bijuši ap 20 cilvēki no Igaunijas, 6 — 7 cilvēki no Lietuvas un tikai viens Latvijas pārstāvis — Aivars Bērum-

un kungs, kuram mēs pateicāmies par informācijas nodosanu tālāk fondam «Baltica».

Sis festivāls ir laba izdevība parādīt, ka Latvija var būt līdz visam pārējām Baltijas jūras valstīm. Par to jādomā, sastādot mūsu delegāciju, un jāreķinās arī ar to, cik ilgu summu valūtu piešķirts daibas maksas samaksāšanai.

Savukārt mūsu fonda partneri būznesa jomā — kooperatīvās firmas «Intertechnika» pārstāvji — sarunājās ar dāniju par sadarbiņu vēja enerģijas izmantošanā, informācijas aģentūrās vēlēšanās.

Latvijas fonda «Baltica» pārteicības iemīļotās Kopenhaģēnas latviešiem, kuri sniedza mūsu pālīdzīgo roku uzturēšanas laikā, sevišķi Kopenhaģēnas latviešu draudžu pārējnieci L. Kovalevska kundzi, Dānijas latviešu Nacionālās komitejas priekšsēdim E. Sēnberga kungam un māksliniekam Vilim Kiršteinam kungam.

R. Egliņš, fonda «Baltica» vecākais referents

TEĀTRIS

Izrāde kā kultūras darbs

Poļu dramaturga Tadeuša Ruževiča lugas, kas radījās sešdesmito gados un daudz rādītas pasaules teātos, tika nūle pirmo reizi, ieraudzījus skatuves gaismu pie mums. Režisors Arījs Geikins divos savos teātros — EU Studentu Tautas teātrā un Rīgas elektromehānikas rūpniecības kultūras nama Tautas teātrā — iestudējus divas T. Ruževiča lugas Jāzepa Osmaņa tulkojuma — «Kartotēka» un «Laokoontā grupa». Tas jaunums tagad, kaut arī gandrīz pāris desmiti gadiem, iepazīties ar vienu no pasaules dramaturģijas atzīmiem.

Kafofīes abus iestudējumus, nākams atpazīt to sabiedriski kri-

tiski domu loku, to sešdesmito gadiņu stīstību, kas no latviešu mākslas toreīja tika rūpīgi atvairīta. Bija iespējams vienīgi nojaust šādu strāvotu eksistenci. Sabiedrības apzīņa tika rūpīgi sargāta no kritīcisma pilnīgām absurdām krāsām un nozīga, lai nezinautā. Ari lugas varonā tāpēc cīnīja — ar birokrātēto sabiedrību, ar priešķērību kultūrā, ar viltus intelektuālistismu un savas personas aplombu, nešķērījot tā visa uzpūsti tukšo un cīvēkam naidīgo būtību. Te saskatāma tieša paralele. Ari parālēju spēle raksturīga sešdesmito gadiņu avangardam.

Lugas nosaukums šeit tāpat dālīgā izrādei. Pazīstājā skulptūralajā grupā Lāokoontās un viņa dēli cīnās ar čūskām, kas no tiem uzstās, lai nozīga, lai nezinautā. Ari lugas varonā tāpēc cīnīja — ar birokrātēto sabiedrību, ar priešķērību kultūrā, ar viltus intelektuālistismu un savas personas aplombu, nešķērījot tā visa uzpūsti tukšo un cīvēkam naidīgo būtību. Te saskatāma tieša paralele. Ari parālēju spēle raksturīga sešdesmito gadiņu avangardam.

Izrāde tā netiek iepāstākāk, bet kļūst uzskatāma personu psiholoģiskajās sadursmes. Cīvēku attīkstīmes ienāk pārplējums, kas iegūst groteskas krāsas un atkal vēršas absurdā. Ja pirmajā izrāde groteska sināzējās cīvēka tragedijā, tad šeit — groteska pieejā groteska. Un tikai attālāk domājot, pavidējās sabiedrības tragēdiā.

Ar lielu patiesības un vienību žanru izjūtu darbojas R. Valdmanā Tēvs un V. Priedites Māte, vispār liešākā dala ansambla.

A. Geikins jau ilgus gadus vada LU Studentu Tautas teātri un Elektromehānikas rūpniecības kultūras nama Tautas teātri, allaž piedāvādams ko neparatūtu. Abi šie teātri pārādībās kopu vidū (eksperimentālās teātra grupas, Tautas teātri, drāmas kolektīvi) varbūt neizceļas ar tādu ipāšu «estētisko ideju» (D. Jukona trāpīgs termins šai sakara), kas pilnīgi iekļauts sevi abu ansambļu darbā. Un tomēr kāda vienošā estētika, vienota ideja, ne apšaubāmos rāsās un dod šiem ansambļiem jaunākās dzīvības, vēlēšanās pēdējās vienībās. Ne velti to sniegumus vienībā saista, ar radoši meklēt, un atrait, tiekīsmi, kas ne tuvu neizpaužas ietekmi, kas atsevišķi izrādes pasākumi.

Var rasties domā, ka nav loģiski salīdzināt Tautas teātrus (kādi ir abi piemītētie A. Geikina teātri) kā aprobētas pārādības mākslas vienības ar eksperimentālājām teātra grupām.

No pēdējam tiek gaidītas jaunas atklāšmes, bet Tautas teātrus nosaukums vien (goda nosaukums!) daudzus atbāda. Izveidojies divains parodokss. Tātā grības sacīt, ka pāslālik Tautas teātri savās labakājās izpaužēm, visai bieži bieži bieži.

Var rasties domā, ka nav loģiski salīdzināt Tautas teātrus (kādi ir abi piemītētie A. Geikina teātri) kā aprobētas pārādības mākslas vienības ar eksperimentālājām teātra grupām. No pēdējam tiek gaidītas jaunas atklāšmes, bet Tautas teātrus nosaukums vien (goda nosaukums!) daudzus atbāda. Izveidojies divains parodokss. Tātā grības sacīt, ka pāslālik Tautas teātri savās labakājās izpaužēm, visai bieži bieži bieži.

Divainie varoni darbojas savārītēji nesaistīti. Tā tam arī iebāji — ne velti lugas nosaukums un «Kartotēka» — varoņa dvesēs mocītāju uzskaitījums. Un tomēr kādas iekšējas saites trūkums, šķēršļi, traucē isti saņemt izrādi. Varbūt galvenajam varonim visu šo «kartotēku» valīdību vairāk izjust, kā daļu no sevis? Vai varbūt gluži otradi — atgrīzēmās saites rastos tiesību atvesinātābā, vizijām vieglumā? Katrā zinājā grībētos vēl noteiktāku ansamblu viedokli žanru ziņā. Lai glābīga atšķriena sievietes gultā būtu ne likai «intrīgejošs» skats, bet arī dvesēles mokū ceļa logisks noslēgums. Lugas varonis (G. Zidejums) darbojas

SILVIJA FREINBERGA

SKOLOTĀJU AVIZE

LATVIJAS PSR IZGLĪTĪBAS MINISTRIJAS, LATVIJAS PSR
VALSTS PROFESIONĀLI TEHNISKĀS IZGLĪTĪBAS KOMITEJAS
UN IZGLĪTĪBAS, AUGSTSKOLU UN ZINĀTNISO IESTĀZU
DARBINIEKU AROBDIEDRĪBAS REPUBLIKĀNIKS KOMITEJAS
LAIKRĀKSTS, KAS IZNĀK KOPĀ 1948. GADA 1. JANVĀRA

Cena 10 kap.

Trešdien, 1988. gada 17. februāri

Andris Vējāns,

Latvijas PSR
Nopelnīiem bagātās kultūras
darbinieks, Latvijas Miera
aizstāvēšanas komitejas
priekšsēdētājs, žurnāla
«Karogs» galvenais
redaktors

Dzejniekam Rihardam Rudzītim tiesām bija šīs acis. Viņš grībēja, lai mājas un dzimtene, lai pasaule un kosmos būtu skaituma apviti un milstības sasildīti. To es uztvēru, vēl zens būdams, kad Dubuļos dzīvoju pie vecāmātes un skrēju uz savu pirmo skolu, kur vēlak bieži cīemojos. Un tur laimīgā kārtā atradu arī interesantas grāmatas. Viena no tām bija «Atzinējī un cīnītāji». Es būros rindkopās, nenieka vēl nesaņadams, bet tomēr sirdi un prata iekriti lieli vārdi: Raiņis, Poruks, Curiņis, Dante, Bairons, Sellijs, Rolans... Es stāvēju kā piņ vectēva bīšu stropa, neredzēju, kā izskatās iekšā bet dzīrēju un jutu: tur skan tīkamas skanas.

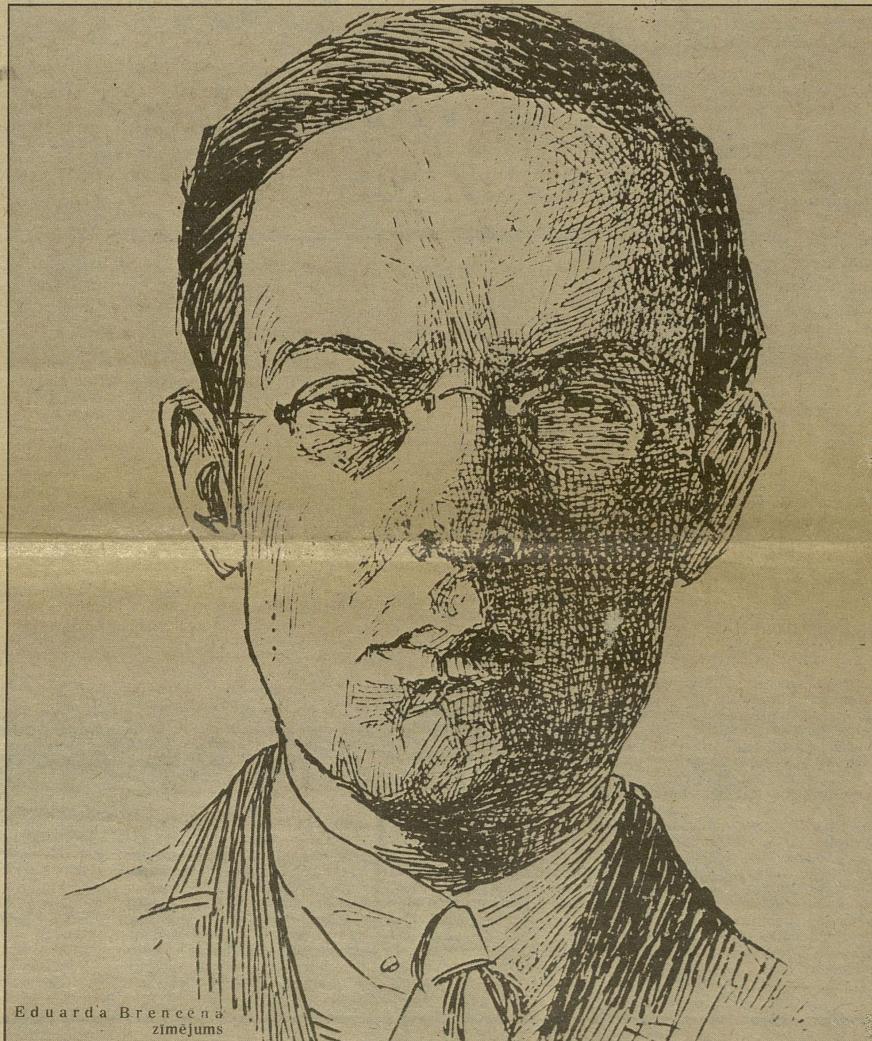
Krietiņa saprotamīka bija otrs grāmata «Svētceļotā piezīmes». Man iepatikās doma: «Bet kur tā var iepazīt dzimteni un savu tautu, kā tieši ar visu savu dvēseli un mīesi piešķirties viņai — ceļojo!» Es toreiz gara acīm pirms reizi ieraudzīju, kāds ir Zilais kains pēc lietus, cik brīnišķīga rudens ritā atklājas Embūte — Induļa dzimtene, Kangaru kalnu galā jaunsaimnieku vēl mājā tikko valinātu lika, bet pats mitinājās kaut kā sasīstā būdā, lopus sadzinis zem kokiem aizķogumā. Es piekrītu rakstniekam: «Grūta jaunsaimnieka cīņa par dienīšķu maiži!» So grūtumu es redzēju pats Dubuļu un Rāzinas ezeru krastos.

Ari par mūsu pusī varēja izlasīt šajā grāmatā. Es te nekā ipaša nesaskatīju, bet viņš, lūk, šīs grāmatas autors, savām acīm bija palūkojies uz Latgales pakalniem, birzītālām, cilvēkiem. Es lasīju un brīntoju: «Mākoju kalns, Rāzinas jaunavīgo acu skūpstītājs, viņas milas dzīvesmu auklētājs! Nekur dvēsele nejūtas tik liela kā šeit, viena arī bez galību, tālēm. Dvēsele šeit atnāk kā vētra, aiziet kā klūsums.»

1945. gada atvasaras es ie-
pazinos ar šo grāmatu, auto-
ru Rihardu Rudzīti. Viņš dzī-
voja tepat Mežaparkā. Mēs
stāgājām pa Stokholmas ielu.
Viegli krita lapas. Un tīk-
pat zeltainas pāri priečēm spī-
dēja zvaigznes. Tāds vientu-
llīgs viņš izskatījās, sis vīrs,
kas devīju gadu vecumā uz-
drošinājās aizstūti vēstīt
Tolstojam, divdesmit trijos
gados saņēma atbildi no Ta-
gores, bija Nikolaja Rēriha
drugs, pirms kara starptau-
tiski pazīstamās miera un kul-
tūras organizācijas vadītājs.

Sie tālās Mežaparka atva-
saras vakari nāk atmiņā, at-
ceroties dzejnieku un zinātnie-
ku Rihardu Rudzīti, kuram 19.
februāri aprītu 90. Un es
atkal pārlausu bērnībā sastap-
tās grāmatas. Un atkal bri-
nos, un atkal atklāju kādu sen-

DAIĻUMA ACI

Eduarda Bencēna
zīmējums

aizmirstu skaistuma pasauli, kurās nākotnei tīk bezgalīgi
tiešā Riharda Rudzītis. Lūk,
«Svētceļotā piezīmes» lasu
asus vārdus pret dabas posti-
tājiem. Tur pretim nāk Indra-
nu tēvs un māca sargāt ošus.
Cita vieta rakstnieks iesaka
lasītājam tuvoties iedīniem,
tā jāraugās uz dabu, kā dara
viņš, «Kam ir koki, ir dzī-
nieki braļi un tuvinieki...»
Es saposī atkal pakājpos Sau-
les kalnā un esmu vienis pār-
tis ar autoru: «Lejā tiešām
kā grieķu arhipiešaga.»

Antologija «Grāmata par
māti» radīta vēlāk — 1932.
gada. Jau levdā izteikta šī
krājuma pamatatzina: ikvie-
nas nākamas mātes visķvelā-
kām, visneskātākām alkām
jābūt: kaut es daiļumu, kaut
es gara varoni vārētu dzem-
det! Bet tad mātei pašai jā-
top ciemīgai lielo brīnumu
nest sevi.

Sīs secinājums apgaro arī
grāmatu «Daiļuma apziņa pes-
tītis» (1936). Daudzi nesaprā-
ta Rihardu Rudzīti, arī Andrejs Upīts ne, kas uzskatī-
ja, ka viņa dzejas objekti li-
dinās kaut kur ēteriskos aug-
stumos, zemei nepieskarda-
mies un pat netuvodamies.
Glūži otrādi — Rudzītis ie-
stājās par to, ka «vajag dot
priekšā arī sociālo iespēju mek-
lēt daiļumu un celt kultūru». Un vēl: «Vajag ienest daiļu-
mu arī sociālās talsnības lau-
kā, vajag saredzēt un labot
pirmo lieļako neskāstumu —
sociālo postu, kad alkas pēc
zinības un mākslas uzliesmos
cilvēcē ar nejaustu spēku.»

Dzejnieka aicinājums —
katrā cilvēkā nei no agras
bērniņas vajag attīstīt «daiļu-
mai». Bet tad mātei pašai jā-
top ciemīgai lielo brīnumu
nest sevi.

Rakstot par nākotnes sko-
lu, Rihards Rudzītis ieteica

tajā sevišķu vietu ierādīt au-
dzīnāšanai ar mākslu un dai-
lumu, saprotot daiļo šī vārda
visaptverošākajā nozīmē. Bēr-
nā jātīsta ne tikai abstraktā
domāšana, vairāk jācēšas no-
stiprināt «gara un sirds funk-
cijas».

Domu un sirds kultūra —
lūk, Riharda Rudzīša pedago-
ģisko uzskatu sintēze: «Daiļu-
disciplīna ir patiesi brīnišķīgā-
kā daiļuma dārzs, ko mēs va-
ram ik dienas, ik mirkli kopt
un audzēt.» Saja ziņa liela ir
sievietes misija. Māte izņem
zobenu no kareivja un nāvē
spriedumu parakstoši spalvu
no tiesīsēja rokas. Māte ir ne
tikai dzīvības radītāja, bet
iekritis dzīvības sargātāja.

So Zentas Maurīša domu Ri-
hards Rudzītis nolīcis blakus
N. Rēriha un Tagores, Rolā-
na un Tolstoja, Raiņa un Po-
ruka atzinumiem.

Tikai 62 gadus Riharda
Rudzīša daiļuma meklētājas
acis lūkojas sīs zemes saule.
Viņš tiecēja kultūras un māk-
slas dzīvi pārveidotājam spē-
kam, mūsu plānetas nākotnes
spožumam. Daiļums pārvērtis
cilvēces sirdi. Šīs karstās il-
gas staro no viņa garīga man-
tojuma — no dzejas, tulko-
jumiem, dienasgrāmatas, ese-
jām, filozofiskiem rakstiem,
monogrāfijām, ceļa piezīmēm,
kas atstātas daudzās grāmatās,
izkaistītas presē, palikušas ma-
nuskriptos. Tur daudz zelta
graudu, kas paņemami šodinai
un rītdienai, aizstāvot mil-
lestību un dzīvību, sargājot
mieru, stiprinot tautu un zem-
ju sadarbības centenus.

RIHARDAM RUDZĪTIM
VELTTOS MATERIALUS
PUBLICEJAM ARI 8.—9.
LAPPUSE.

PSKP CK plēnumu gaidot

PRESE IZVERSTĀS debates par skolu nepārprotamiem ielīcīnā: reformas lecerētie pāsākumi nebūs spējīgi kaut ko būtīgi mainīt skolu dzives stagnāciju. Nepieciešamas jaunas alternatīvas, radikālākas izmaksas. Izskan pat doma, ka nekadī «kosmētiskie remonti» tiks ar tā nespēj vairs skolai līdzēt — ēka ir tiktais nolaisīja, ka būtība tā jauceļ pilnīgi no jauna.

Starp citu, skolu jautajumus ir aktuāli visur. Piemēram, pazīstamais itāju rakstnieks Dž. Rodari savā grāmatā «Fantazijas gramatika» raksta:

«Patēriņš skola ir mirusi, un ižlikties, ka tā vēl dzīvo, ir bezjēzīgi, skolas trūdešanas, sabrukšanas bridi (bet tas noteik vien acu priekšā) attītīnāt nav iespējams...»

Skolas degradācija smagi iespaido ari augstskolu. Lai gan ja sapēji jaunātās visumā labāko, gaissāko daju, stāvoklis intelekta, vispusīgās attīstības ziņa varētu būt daudz labāks. Augstskolu pie mums beidzi daudzi, taču istu gara «aristokrātū» starp tiem ir gaužām Maz. Tā veidojas aplis, kur viena peleibība audzīna otru gara peleibību. Kas vajadzīgs skolas patiesīs atdzīmšanai?

PIRMKART, slīnki un dauzinas jāpāden no skolas. Tas ir pats neatleikamais uzticums. Gribas patēti apgalvot: biedri, nekas nemainīs, nekadas reformas — ne jauni mācību plāni, ne uzlabotas grāmatas, ne citi pāsākumi svāigas vēsmas nenesīs, kamēr slīnki un dauzona mācību plāni, un no kaujas (tik tiešām — nokauj!) jebkur intelektuāla darba izpausīm. Neterēsim tāku veiti laiku ar tiem, kuri negrib mācīties! Starp citu, jaunie arābi zināja, ka viens cilvēks var pādzīrināt sītus kameļus, bet sītis cilvēku nepādzīrinās vienu kameļi, ja tas negribēs dzert. Tāpēc beigsim vienreiz ērmoties ar savu slīpkumhānumu, strādāsim tā, kā to dara vienas pasaules pedagoģi.

Visjaunākais, ka slīnki ne-pārtraukti kūda (gan apzināti, gan neapzināti — ar savas vieglošas dzīves paraugu) uz nemācīšanos ari citus. Jo spēcīgs ir viņa iespāns tā saucamo vidiņvejumu vidū, kuri vienmēr labprātāk sekoj tam, kurš vedi pa vieglošākām pretestības ceļu. Ta slīnki bez pūlēm uzvar skolotāju un vietas «audzinātājorganizācijās», aprīnojamī vienīgi panāk, ka pat čaklakie, apzināgie bērni kautējas un — runāsim atklāti — pat bāldas mācīties. Lūk, tādēļ sābedrības, mūsu nākotnes vārda slīnki un dauzona ir jāpāden. Bez liekas ūzīsirdības un apelācijām. Labāk

septiņi Isteni izglītoti un trīs analīfabeti nekā desmit pus-analīfabeti.

Ir skaidri jāsaprot: skola ir prāta ierocijs vai tā kāps: skola vai nu kalpo prātam, vai padzina to. Citu variantu nav.

OTRKART, līdz minimūnam jālerobežo pāsākumu sērija, lai aiz daudz maskas tie arī slēptos. Tas ir absolūti nepieciešams, ja gribam atdzīnīt skolu istenas mācīšanās, intelektuāla darba gaissotni. Val tik grāti saprast: jo valrāk pāsākumu un lielāka kņaga, jo slītāk notiek skolēnu psihiskā attīstība, prāta veidošana. Ideālā variānta skola vajadzētu būt tādām klusumam klosteri, tākai tad ir cerība, ka nakotne sabiedrībā masveida iepludis gudri cilvēki.

iedabut vel to un šito, aizmirsdam, ka citu priekšmetu pāsniedzēji dara burtiski to pāšu. Rezultāta zināšanu kopājoms uzblīdis tik nemormāli liels, ka tā sekਮīga apgūšana kļūst problemātiska pat visspējīgākajiem.

Turklāt mūsu uzlīktā slodze skolēnu smadzenēm pārējā ir gaužām nesabalansēta. «Pārsalot» zināšanu daudzuma ziņa, atminas noslogošana, gan drīz pilnīga tuksgaita attīstīti pīsīsīki mehnāmiski — pasa domāšanas centri, ideju generatori.

Smadzepu funkcionālās asimetrijas pētījumi rāda, ka cilvēki dažādi pārstrāda sanemto informāciju. Vieni to dara pārsvarā pakāpeniski — logiski, otri — simultāni — telā-

Kurš izstrādās zināšanu minimūmu, kura apgūšana iedālāja variānta nodrošinātu skolēnu maksimālu iespējamo psihiskā attīstību? Tie ir mūsdienās skolai neizmērījami svārgi jautājumi, kas pagaidām vēl visai maz tiek risināti. Katrs ieracies savā priekšmetā, kāds ietekmējotās attīstības vienības pilnīga tuksgaita attīstīšana, augstāko psihisko funkciju veidošana, sāda pozīcija valīs.

Protams, uzreiz šo jautājumu neatrisinās. Taču tas ne nozīme, ka pacietīgi jāgaida «zime no augšas». Kāds sāgās kārtīgi darbība līdz ar muzikālām spējām attīstības vēl vesels spektrs sāvīgu vispārējo spēju. Domāj, tās tieši tādēj Ungārijā ir līdz sešām mūzikas stundām nedēļā. Lūk, kā prot praktiski, nekavējoties ieviest dzīvē zinātnes atzīnas! Kas mūs traucē darīt to pasu? No vienas puses, zēļojamies, ka pedagoģijas zinātnīkai savu maiži nenopelna, mums neko nedod, no otras puses, — vizdegunigi neizmantojam tās ieteikumus.

Tādus redzu galvenos darbibas virzienus skolas atjaunošanā. Ja visam iepriekš minētajam nākotnē vēl kārtīgi atklātums, godīgums, antibirokrātisms, materiāla ieinteresētība un citas novātinātās, domāj, ka skolu beidzot spētu pildīt savu cīldeno misiju.

NOBEIGUMA vel aktuāla piezīmē. Manuprāt, šobrīd saņemtā pārāk liela aizjotāzā ap skolotāju novatoru metodēm, kuru skaits aug burtiski kā seines pēc lietus. Pret pašu iniciatīvu, radošu darbosanos pedagoģijas druvā nevar būt nekādi iebildumi, turpretī pārsardzību izraisī tendencijas paskubinājumi visiem nekavējoties spārējāt kārktīgi efektīvu metodi. Baidos, ka, sādu ceļu ejet, būsim atkal kārtējo reizi grāvī. Brīnummetodes nav! Ja būtu, — būtu sen jau aistrastas. Viss noslēpums tur, ka ikvienna, pat zinātniski korekti izstrādāta metode ir «notēmēta» uz kaut kuri vienu, atstājot ēnu pārējo. Visādi cīldinot savas metodes pozitīvos aspektus, autori diemžēl nemēdz apsprelist (varbūt neprot nemaz saskatīt) tās trikumus, vājās vietas. Tā ari rodas kārtējā, «vislabākā» metode. Ir alzītāvētūkstošiem disertāciju par mācību metodēm, turklāt — visas devušas tikai pozitīvus rezultātus. Mūsu pedagoģijai vajadzētu būt vispārīgāk, bet — val tā ir?

Skolu vāina jau nav metodes (tā ir tā vismazākā bēda), bet dzīlāk — principiālās nostādnes. Tādēļ metozu medības nebūs skolas glābējēkācija.

J. Birzops,
V. Lāča LVPI docents,
pedagoģijas zinātni kandidāts
(«Komunisti», Lēpāja)

KAS VAJADZĪGS ATDZIMŠANAI?

Vēl kas. Kāpēc tik stūrgalvīgi ignorējam zinātnes atzīnu, ka daudzīm bēriem ir sliktā tā sauktā pārslēgšanas spēja? Jejbūrs izklaidejoss pāsākums tādus bērus uz laiku izsīt no teorētiskās intelektuālās darbības seglim. Dažāk patēt pat vairākās dienās, līdz skolēni (ari studenti) spej atkal kaut kācīm normāli koncentrēties, veikt noteiktas prāta operācijas, ienemt noteikus pārslēgas, vēl visai trauslos psihiskos stāvokļus. Bet paredzēts jau nākamais pāsākums... Pilnīgi iespējams, ka daži labs skolēni pabeidz mācības, tā ari nekad išķūne neiedarbīnāsīlīs smadzēm un neizjūtīs grūtu intelektuālu darba savdabīgo skastumu. Var dažādi attaisnot šos audzinošos pāsākumus, taču viens ir skaidrs: tie stipri mēra nosaka pārējā skolēnu domāšanas mazējību.

Gadiem ierastais virziens uz zināšanu daudzuma pāllielināšanu viens nedēj.

(Runa ir par vispārējo, nespécializēto apmācību. Specialistam savā jomā zināšanu, protams, nekad nevar būt par daudz. Domāj, tās ir pats par sevi saprotams.)

Pedagoģijai izvirzīts grūts uzdevums. Samazināt zināšanu apjomu ir grūtāk, atbildīgak nekā to paplašināt. Nevar tācu zināšanas vienkārši nogriezt kā drēbes gabalu. Tās jāsamaiza tā, lai netraucētu mācīšanās vispārējās stratēģijas veidošanos, ja neciestu individuālu psihiskā attīstību, domāšanas speju funkcionalēsās.

Kurš pratis paskaitīties uz zināšanu jautājumu kompleksā, spēs noteikt katru mācību priekšmetu saturu un darba metodes kontekstā ar visām pārējām mācību disciplīnām?

Godīgi jaatzīst: pedagoģijas zinātnes devums šo jautājumu risināšanai varētu būt daudz lielāks. Taču nav ari tā, ka nebūtu nekādu ieteikumu un teorētisku koncepciju. Ir. Turklāt tādas, kuras praktiski liejotāmas kaut vai zināšanu. Tā, piemēram, PSRS PZA Pirmskolas audzināšanas un Mākslinieciskās audzināšanas ZPI pārēdere skaidri rāda: nodarbošanās ar mākslu paatrīnāti attīsta ne tikai speciālās spējas; tās veicina ari bērnu vīzīmu.

Tiekas poļu un latviešu skolotāji

Latvijas ĻKJS Jaunatnes organizāciju komiteja pērnā gada nogale noslēdza savstarpejū draudzības ligu ar Polijas harceru apvienību. Ligu pārēdzi ari delegāciju apmaiņu, tāpēc triju skolotāju un sabiedrisko darbinieku ierašanās Rīga bija likumsakriga, turklāt vini visi ir harceri. Tomēr šoreiz tā nebija tikai draudzības vīzīte vien, bet ari lietišķa saruna par sadarbiņu starp divām skolām. Pirmo reizi tiks noslēgts ligu starp Sēceinā 45. astongadīgās skolas un Rīgas 85. vidusskolas kolektīviem. Tas notiks aprīlī, kad uz Sēceinu dosies mūsu skolotāji. Bet pagājušā nedēļā poļu un latviešu pedagoģi vienojās par turpmākās sadarbības virzieniem un mērķiem, par skolēnu un skolotāju deleģāciju apmaiņu, par konkursiem un sacensību, par pārēdes pārņemšanu un citiem konkrētiem jautājumiem. Rīgas 85. vidusskolas direktore Aldona Treija padivā viesus ari mūsu redakciju, kad šeit viesojas poļu skolotāji. «Skolotāju Avizes» darbinieki ieguva vērtīgu informāciju par dzīvi Polijas skolas. Jācer, ka ari vienīm bija interesanti iepazīties ar avizes darba stilu un vīzīmu.

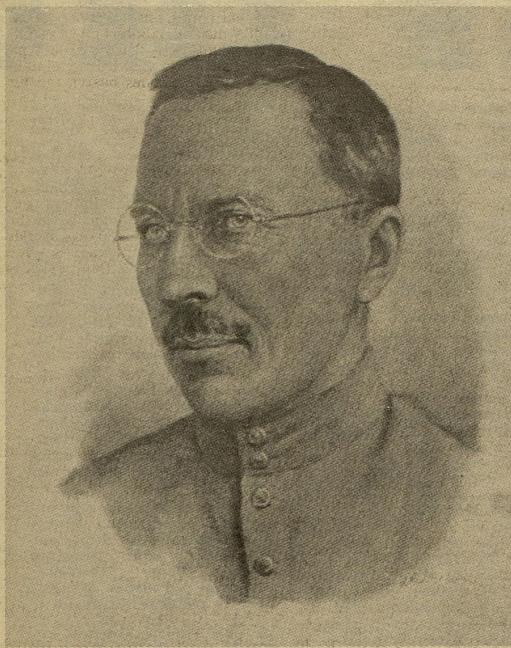
V. Pētersone

AITĀLĀ: Gražina Hibovska, Sēceinā 45, astongadīgās skolas direktore (no kreisās), Luba Spanovska, tulks, Andžejs Stajomecs, Sēceinās pilsētas Pogodnas rajona harceru apvienības komandieris, Danuta Juša, Sēceinās vojevodistes Grifino pilsētas 5. vidusskolas bibliotekāre un skolotāja.

A. Leviņa foto

A. MAKARENKO SIMTGADEI

Manam sarunu biedram ir zilas, skaidras acis, kas it kā izstaro kādu ipašu galsmu. Uzgleznot vai uzzīmēt šo savdabīgo galsmu diezin vai izdots — tā ir jāredz. Tāpat kā jādzird viņa rāmā balss un dzirkstošā, jauneklīgā valoda. Mans sarunu biedrs ir Luka Tihonovičs Kovāls. Tas pats Tihons Nesterovičs, par kuru «Pedagoģiskajā poēmā» Antons Makarenko rakstīja:

«Tihons Nesterovičs bija laučinieks, kas sāva dzīvesmeti ēt, rūgā qadu ilgājā mūžā jau paņiņi veiktais, bet vēlāk, kā vēlāk, ierājās priedēji politiski darbam, kā arī vēlāk ierājās pedagoģijas pilnības audzītājs. Kops pirmā stāvoklis brīžā viņš runājis ar koloniistiem kā arī līdzīgiem biedriem, bet tūrumā un kulkļonā rīkojis kā priedējiem saimniekiem. Kovaļs bija pirmsais politiskais vadītājs M. Gorkijā kolonijā, audzinātājs un peda-

gogs, kādu laiku — Makarenko vietnieks, bet vēlāk kļuva par kolonijas vadītāju.

Mūsu saruna piedāļas ar Kovālu dzīvesbiedru Valentīnu, bijuši kolonijas audzītājiem. M. Gorkijā kolonijā Kovāls ierādās 1923. gada vasarā. Viņam tika uzdots organizēt tur komjaunatnes ūnīnu.

Ar Makarenko Kovāls iepazīnās gubernāra tauts izglītības nodalā, tātu sākotnējiem arī kolonijas pirmsākums sarunu neieilia. Kad pāsniedza norikotāmu — atceras Kovāls, — Makarenko iši noteica:

— Man tāda amata nav, — Heids! pīsiet ūnīnītātītā!

Sāds sarunas pārvērtējums nāja pirms neizmiretiešāja. To acīmedzot manis arī Antons Semjonovičs. Viņš paskaidroja, ka pēc lekšējā kārtības noteikumiem jaunatnēcības darba iešķīstās ne urezīt — vispirms viņu nedēļu viņš iepazīstās ar koloniju un tās dzīvi. Droši vien viņš pie sevis nodomāja: redzēsim redzēsim, kas tu par putnu isti es!

VECO

DZIRNAVU STĀSTS

Pērnā gada nogalē noslēdzās konkurs «Rītdienā tālāk doties», kurš bija veltīts Oktobra revolūcijas 70. gadienai un ko organizēja republikas Pedagoģu biedrība, nozares arodbiedrība un «Skolotaju Avizes» redakcija. Viens no konkursa uzvarētājiem bija JĀNIS AMANTOVS.

Laikraksta 10. februāra numurā varējā lasīt viņa konkurso darba «Veco dzirnavu stāsts» sākumu. Šodien publicējam raksta nobeigumu.

1944. gada rudenī skola izveidojām nelielu pionieru vienību, par kurās priekšēdētāju ievēlēja mani. Tā kā ilgāku laiku skolā biju vienīgais komjaunatnes, toreizēja komjaunatnes Viljaks aprīķinājis komitejai mani 1946. gada apstiprināja par Rugāju vidusskolas pirmo komisoru. Tājā pašā gada komjaunatnei iestājās arī mani klasibiedri Peteris Gaigaliets, kurš kopš 1949. gada kļuva pirmās skolēna biedrs un vēlāk bija komjaunatnes Balvu rajona komitejas pirmsākums. Latvijas IJKS CK loceklis, pēc tam — laikraksta «Balvu Taisnība» redaktors, Agnese Pliča no Bērziņu un Leonards Kisis no Tilžas pagasta. Viņu paraugam sekoja skolabiedri Nikolajs Pavlovs (tagad Balvu rajona Informācijes pārēķnieks), Ulījs Pavlovičs (peckara gadu Viljaks aprīķinājis 1948. gada republikas čempiona 3 un 5 km skrējienā), Valdis Vēzis (tagad Valvas rajona Liniju tehniska mežgla priekšnieks), kā arī mans klasses un sola biedrs — Rugāju pagasta Perdlīklanu cīmēniņš Jānis Studers — vēlākais Limbažu rajona Dунtes astongadīgās skolas direktors un ilggadējs tā paša rajona Tautas Izglītības nodāļa vadītājs. Tadejādi jau 1946. gada nogale mēs skola izveidojām savu komjaunatnes organizāciju.

*

Labi un gudri pedagoģi, kā arī brīnišķi cilvēki bija peckara skolotāji Rugājā. Neizmirstamā atmiņa palikušas, piemēram, Zenījas Sapožņikovas vadītās ģeogrāfijas studijas. Bijusās frontnieks Feliks Ozoliņš mums saprotami izskaidroja kāmījas vielu. Eruģitās skolotājs, mūsu klasses audzinātājs Jānis Blāķis tika pārliecinoši mācīja vēsturi, ka mēs abi ar savu solībādu Jāni Studeru tai cieši pieķērāmies un palikām uzticīgi uz mūžu. Uzmanīgi noklausoties skolotāja stāstījumu, turpat klasē varēja sagatavoties nākamajai stundai. Tas notika grūtajā peckara laikā, kad nebija ne mācību grāmatu, ne uzskares līdzekļu, pat burtnīcu un tītēs ne. Skolotāja stāstīto centāmies fiksēt savas vēstures pierakstu «klādes», par kurām nodereja pagastmajās vecas kantora grāmatas un kvīsu bloknoti, kurās viena pusē lapām bija apdrukāta, bet otra — tīra. Tājās tad arī rakstījām ar tīti, kura bija pagatavota no sodējiem un karsta ūdens. Skolotājam Jānim Blāķim esmu lielu patēcibu parādā par viņa sniegtajām pamatīgām zi-

nes ciema zemnieka dēls — sarkanais latviešu strēlnieks un Sarkanās Armijas pulkvedis, kurš 1938. gadā bija cīties no personības kulta. Pie

mums viņš ierašās tiesīs no aprietinājuma, kur bija pavadijis pēdējos pirmskara gadus un visus kara gadus. J. Bēndulis atrāca kopā ar savu dēlu, kurš, ilgus gadus audzis bež tevā gādības, pēc tam traģiski gāja bojā. Šis daudz cieņušais un pārdzīvojusais, tomenes nesalaustzis vīrs (piedesmito gadu vidū viņu reabilitēja un atjaunoja Padomju Armijas pulkveža pakāpē) saprotami mācīja mums algebras, geometrijas un trigonometrijas gudribas. Drūma izskata un ārkārtīgas stingribas dēļ skolotājs mums sākumā šķita pārak bargs. Bet, kad mēs šo cilvēku iepazīnām tuvāk, mūsu uzskati mainījās. Ipaši pēc skolas beigšanas, kad tiekoties sacījām skolotājam paldies par mācīto un stingribu. «Tā jau es domāju, ka jūs, razbainieki, mani atceļesieties un novērtēsiet tikai pēc gadiem... Nu, kā iet, kā klājies?» allāz jautāja sārmās skolotājs.

J. Bēndulis bija ne tikai spēlīgs pedagogs, bet arī negorūstošs sportists. Viņš mūsu iemācīja pirmos boksa cīpas paņemienus, sistematiski trenēdams pie griešosts iekārtu smilšu maisa. Lai fiziski

bas gadus bija apēnojis un pat atnēmis Stālīna personības kults, kura patvalai par upuri krita viņa tēvs Kārlis Karlsone — izcis Latvijas Komunistiskās partijas darbinieks, aktīvs Oktobra revolūcijas dalībnieks Petrogradā. Būdams izglītots cilvēks, viņš kļuva par F. Dzeržinska līdzgaitnieku. K. Karlsonei tragiskā bojāja gandrīz tikpat traģiski tika ieteikmēja viņa ģimenes, dēla Elmara likteni — pēc tās nāves viņu vēl ilgi nepamatoti vajāja, līdz beidzot piedesmito gadu vidū K. Karlsonei pēc nāves reabilitēta.

Rugāju vidusskola Elmars Karlsone mācīja matemātiku, vēlāk kļuva par Tilžas vidusskolas organizētāju un pirmo direktori, savulaik strādāja arī par Rugāju vidusskolas direktori un Balvu 1. vidusskolas direktori, līdz sešdesmito gadu sakuma viņu pārcēla par direktori uz Rīgas rātsnīcu. Salaspils vākarskols.

Elmars Karlsone daudzīgi deva rekomendācijas iestājai partijā — arī maniem bijušām klasibiedriem un skolabiedriem Peterim Gaigaliem, Jāzepam Lazdiņam un Dainim Golbergim (tagad republikā pārstāvības žurnālisti un sabiedrīks darbinieki). Sie puši jau 1949. gadā saistīja savu dzīvi ar Komunistisko partiju un kļuva pirmie

KAZIMIRS APŠENIEKS tagad ir republikā slavenās G. Gailes 7. PTV meistars radiotehnik. Zurnālistu par savu mūža darbu izvēlejusies AGNESE BUZA un Jau aizausē aizgājušais PETERIS GAIGALIETIS.

Piecdesmito gadu otrajā pusē, kad E. Karlsoni pārcēla uz Balviem, viņa vieta Rugājos par vidusskolas direktori atnāca Antons Strukovs. Nu jau viļā šajā amatā atvadījās trīs gadu desmitus, atdevīs tam labākos sava mūža gadus. Sai laikā mūsu vecā gaismas pils ir joti mainījusies uz labo pusē. Iki reizes, leģeļoties savos Rugājos, ievēroju tur daudz ko jaunu. Uzcelta internātā ēka ar labiekārtotām guļamtelpām, saimniecības ēkas, darbmācības telpas koka un metāla apstrādē. Sakopota un labiekārtota skolas apkārtne, augļu dārzs, izmēģinājumu laucini. Izveidota laba sporta bāze gan telpās, gan stadioņā. Lekartoti ar tehniskajiem līdzekļiem apgādati mācību kabineti, skola strāda stabils pedagoģu kolektīvs, kura daudz pašu skolu absolventu.

Antonu Strukovski kā direktori cīņa ne tikai skolēnu un skolotāju kolektīvus, bet arī padomju saimniecības strādnieku, bērnu vecāku vidū. Budāma teicams lektors un politinformators, A. Strukovs kā bieži tiekars par padomju saimniecības «Rugāji» strādniekiem fermās un rāzošanas iecirknos, kur viņš arīvien ir loti gaidīts kā savejais.

Jau kopš bērniņas un jaunības gadiem nevarī vien no priečaties par tiem skaitām simtgadījumiem ozoliem, kuri sakuplojuši Vārnupītes ličotājos krastos pie Rugājēm. Kādam no šiem varenajiem ozoliem grības pieledzīnāt arī Antonu Strukovski. Arī viņš, kādreizējais zājoksnais ozoliņš, sakuplojis kā tas vareinās ozols Vārnupītes lelokā.

*
nevies nejaujusbas pec uzrugāju jaunorganizēto vidusskolu devas mācīties jaunieši pat no tālakas apkārtnes — Tilžas, Bērziņu un Gaigalavas — Bikovas pagastiem, kaut gan pirmajiem biji izdevīgā Kāršavas vidusskola, bet pēdējiem — Rēzeknes skolās. Kā agrāk uz Kurmenes patnāmēm bīdejlīmītis māt, tā toreiz, pēc kara, iejugūsi savus bērnius vai sirmūs, iekrāvusi vāgos koka gutiņas un salmu maiusis gūlesanai un koka lādītes ar azaidu visai nedēļai, gādigie vecaki veda savus dēļus un meitās skolot Rugāju vidusskolā. Skaidri zinu, ka neviens no viņiem to nenožēloja. Savus Rugāju gaismas pilī laikus visi vēl tagad, pēc tā daudzīgiem gadiem, atceras ar cīenu un mīlestību. Laikam jau tas ir likumsakrigi, ka Rugāju vidusskola ar saviem joti cienījamajiem skolotājiem bija ieguvusi tikpat pelnītu slavu kā savulkā Kurmenes vecās dzīrnavas ar prasmīgajiem meldermeistariem un melderzīliem. No tā, ka melderis kādreiz noskrējēja malieņu, bija atkarīga arī lielajās krāsnīs uz kļauļapām ceptās maizītes kvalitātē. Tas pats arī skolotājiem — ko un kā viņš pratīs attīstīt savā audzināmājā, kādu parliecību iedvest, tādi būs viņa audzēķu panākumi un darba rezultāti turpmākajā dzīvē.

Ar to arī beldzu veco dzīnavu stāstu par manu bijušo skolu, pirmajiem peckara pedagoģiem un saviem līdzdzīiem. Tas man ir dārgas un mīlas atminas. Gribu cerēt, ka Rugāju vidusskolas jaunie novadpētnieki ar laiku apkopos hronoloģiskā secībā visus ilgo vēsturi. Tas būs jau cits, detalizētāks un precīzāks stāsts.

J. Amantovs,
Rugāju vidusskolas
pirmais peckara komsorgs

* Pēc militāri patriotiskās audzināšanas pasākuma skola.

Atēla no kreisais: Rugāju vidusskolas peckara laika

pirmais komsorgs J. Amantovs, Viljaks aprīķinājis kara

komisariāta darbinieks kapteinis N. Udenkovs un viens no

pirmajiem skolas komjauniešiem N. Pavlovs. 1946. gads.

Attēls no J. Amantova personiskā fotoarhīva

norūdītos, skolotājs regulāri ik rūtis devās uz netālo Vārnupīti, lai izpeldētos un izdarītu rīta rosmi. Līdz pat savā mūža beigām viņš ziemā jebkāda aukstumā garā attādās kažokā un veļotos devās uz upi un tur izcirstājā alīngā metās ledus austukājā. Šādi tam arī tālāk ierādījās. Pēc tam katrālīdzīgām ierādījās. Līdzīgi kā vārītās dzīrnavas ar prasmīgajiem meldermeistariem un melderzīliem. No tā, ka melderis kādreiz noskrējēja malieņu, bija atkarīga arī lielajās krāsnīs uz kļauļapām ceptās maizītes kvalitātē. Tas pats arī skolotājiem — ko un kā viņš pratīs attīstīt savā audzināmājā, kādu parliecību iedvest, tādi būs viņa audzēķu panākumi un darba rezultāti turpmākajā dzīvē.

Ar to arī beldzu veco dzīnavu stāstu par manu bijušo skolu, pirmajiem peckara pedagoģiem un saviem līdzdzīiem. Tas man ir dārgas un mīlas atminas. Gribu cerēt, ka Rugāju vidusskolas jaunie novadpētnieki ar laiku apkopos hronoloģiskā secībā visus ilgo vēsturi. Tas būs jau cits, detalizētāks un precīzāks stāsts.

Cetredesmito gadu otrajā pusē mūsu skolotājs ierādās nelielā augūma cilvēks kapteinā dievīnās pārītās kāmījas vielu. Viņa krūtis rotāja kaujas ordeni un medaļas. Tas bija demobilizētās frontnieku skolotājs Elmārs Karlsons, komunists. Si neatnības vētru lauzītā, bet nešķīlētā cilvēka agrās jauni-

skolotāji komunisti Rugāju vi-

dusskola.

Daudzi šī skolas absolventi kļuva par lieliskiem pedagoģiem, zinātniekiem, citu nozaru speciālistiem. Tā, piemēram, bērzpiliets PETERIS MIKĀZĀNS ir matemātikas zinātnā doktors, bet viņa klasibiedrs rugājietis JĀZĒPS KRĀVALIS pēc augstākās

Izglītības ministrijas Skolu pār-

valde. JANIS BOZĒVIŅĀKS tur-

pat Rugājās mācās vēsturi,

F. JAUNDZEIKARS ir literatūras

skolotājs. Par skolotājiem, skolu

vadītājiem kļuva viņa

zīmīgās jaunības

īstās dzīrnavas ar

prasmīgajiem meldermeistariem

un melderzīliem. No tā, ka melderis kādreiz noskrējēja malieņu, bija atkarīga arī lielajās krāsnīs uz kļauļapām ceptās maizītes kvalitātē. Tas pats arī skolotājiem — ko un kā viņš pratīs attīstīt savā audzināmājā, kādu parliecību iedvest, tādi būs viņa audzēķu panākumi un darba rezultāti turpmākajā dzīvē.

Ar to arī beldzu veco dzīnavu stāstu par manu bijušo skolu, pirmajiem peckara pedagoģiem un saviem līdzdzīiem. Tas man ir dārgas un mīlas atminas. Gribu cerēt, ka Rugāju vidusskolas jaunie novadpētnieki ar laiku apkopos hronoloģiskā secībā visus ilgo vēsturi. Tas būs jau cits, detalizētāks un precīzāks stāsts.

J. Amantovs,

Rugāju vidusskolas

pirmais peckara komsorgs

Rūdolfs Egle, 1929. g. aprīlis.

Cilvēks ar dyvesi, atvērtu grāmatai — tāds visu mūžu bijis Kārlis Egle jaunakais brālis Rūdolfs Egle (1889—1947), kurā simtgade 29. aprīlī gandrīz sakrit ar Latvijas Bibliotekāru biedrības atjaunošanas kongresu.

Tuvibū grāmatai zēna gados un jaunībā rāda R. Egles arhīvs Misiņa bibliotēka. Grāmata nāk līdzi dzimtajā Drusvienā, Rīgā, Pēterpils un vēl citur. Jau Egle Anša Gulbja izdotajai «Universitārai bibliotēkai», ko redīte Rainis, tulkojis 3 grāmatas (G. E. Lessing, V. Hauff, P. Altenberg). Sadarbijs ar A. Gulbju turpinās gadus divdesmit un pārāgu draudzība. Strādājot A. Gulbja izdotajai «Jauno Pēterpils Avīzai» redakcijā, Izdotodot «Latviju Grāmatu». Rakstot par A. Gulbju dzīvi un darbu. Dotot Šķirkļu A. Gulbja izdotajai Konversācijas vārdnīcā par specifiskiem bibliotēkiem un grāmatniecības jautājumiem, piemēram, klasifikāciju.

Pirmā pasaules kara gados sākas arī sarakste ar novadnieku J. Misiņu, kura bibliotēkas likteņiem braji Egles vērigi sekojuši. Kāda vēstule 1916. gada R. Egle lūdz viņam atsūti G. Merkela teiku «Vanems Imanīta», «Grāmata man patlaban vadīdzīgākā kā pašā dzīvībā», apgalvoja jaunais maksimalists. Saņemoties J. Misiņa dāvātās dailliteratūras, mākslas un zinātnes almanahs «Dzintars», kas R. Egles redakcijā iznāk Maskavā 1918. gada. No 1918. līdz 1922. gadam R. Egles ir Krievijas ZA bibliotēkas Slāvu modājas vadītājs Pēterpili. Ari Bibliogrāfiskā institūta padomes loceklis. Kādu laiku šī bibliotēka strādājis no armijas atvainotās K. Egle. Pēterpili R. Egles apgūst jaunako, kas rakstījis par bibliotēkām, bibliogrāfiju, grāmatniecību.

Tādēļ nav brūnumus, ka pēc atgriešanās «Latvija» 1922. gada R. Egle klūst par vienu no vadāsajiem speciališķiem šīm nozarei. Viņš ir Kulturas fonda bibliotēku ierīcības darba vadītājs. Bibliotēku padomes sekretārs, vēlāk arī priekšsēdētājs. Viens no Latvijas Bibliotekāru biedrības dibinātājiem, vadītājiem darbiniekiem.

Viņš palīdz sagatavot 1. Latvijas bibliotekāru kongresu 1923. gada augustā (18.—20.) un uzstājas tur ar diviem referātiem. Pirmais veltīs bibliotekāru profesionālajai izglītībai. Applams ir uzskats, ka par bib-

referē par bibliotēku tuvākajiem uzdevumiem Otrajā ārpusskolas izglītības kongressa. Sevišķi svāriga loma šīm jomā lauku bibliotēkām. Latvijā ir senas grāmatniecības tradīcijas, bet pasaules karš cīrtis dzīlus robus. Bibliotēku atjaunošanā daudzko darījis un dara Kulturas fonds.

Pragā, Viņš strādā sekcijā, kur risina bibliotēku sadarbības jautājumus, informe par biblioteku struktūru Latvija. Praga ir skatāma arī latviešu grāmatu izstāde.

Kā Latvijas rakstnieku un žurnālistu arodībības priekšsēdētājs R. Egle 1929. gadā, sa-

matnieku kongresā. Bibliotekāru kursos lasījis par teorētisko bibliogrāfiju. Vairākkārt viņš piedalījies «Grāmatu nedēļu» organizēšanā. Kopā ar Voldemaru Cauni un Teodoru Liventālu rodas idee: sarakstīt bibliotekāru rokasgrāmatu.

Nepārvērtējams ir kritikas, grāmatniecības un bibliogrāfijas mēnešraksts «Latvju Grāmata» (1922—1931), ko R. Egle veidojis un redīģējis kopā ar brāli Kārli. Sakumā izdevēja ir Latviešu grāmatu tirgotāju un izdevēju biedrība, velāk pats R. Egle. Viņa spalvai te pieder daudz parakstīti un arī anonīmi hronika publicētu rakstus. Atzīmēti plās koncepciju rakstus «Aufrors, izdevējs, lasītājs» (1922, 2), «Bibliotēku likuma lietā» (1924, 3), «Kulturas fonda bibliotekas» (1922, 2), «Jaundibināmas bibliotēkas uzskaņas kā pirmais pamats plāšam, pakāpeniski izveidojamam sabiedriski bibliotēku tīklam», raksta R. Egle.

Kad 1931. gada finansiālu grūtību un K. Egles slimības dēļ mēnešraksts parastā iznākt, redaktori, atvadīdamies no lasītājām rezūmē dažas no žurnāla ierosmēm gruvušas atsaucību, piemēram, bibliogrāfiskā dokumentācija un atmiņu vākšana par rakstniekiem.

Par bibliotekāru un grāmatniecību R. Egle rakstījis arī citos izdevumi. Piemēram plāšo problēmrakstu «Apvienotā bibliotēka», kas publicēts «Izglītības Ministrijas Mēnešrakstā» vairākos turpinājumos 1922. gada. «Bibliotekai jācēsas nostāties aktīvas kulturāli-sabiedriskas iestādes lomā», raksta R. Egle. To sekmētu labi izstrādāts kopkatalogs, uzzīpu aparatā un grāmatu apmaiņa.

R. Eglem nopelnī Latvijas Bibliotekāru padomes gadagrāmatas izdošanā, kur publicēti daudzi ar bibliotēku darbu saistīti pārskati un dokumenti. Pirmajā laidienu (1926) ir R. Egles raksts «Kulturas fonda bibliotēkas», kur R. Egle runa par taujas bibliotēku izveidi kopš 1923. gada. To komplektēšanā padomus snieguši rakstnieki, bibliotekāri, grāmatizdevēji, piemēram: Aspazija, K. Skalbe, R. Egle, J. Misiņš, A. Gulbis. Kopā ar T. Liventālu R. Egle arī sastādījis šo Kulturas fonda bibliotēku alfabētiski sistematisko katalogu. 2. laidienu (1932) ir R. Egles raksts «Tautas bibliotēku tīkla izveidošana». Izdevuma priekšvārdā R. Egle atzīst, ka viss, protams, nav sekmejies. Nav jo projām ipāša likuma, kas regulētu un nodrošinātu bibliotēku darbību. «Latvijas pastāvības sākumā strauji ievadīta kustība nav gajusi dzījumā». Pasaulē saimniecības krīzes rezultātā vērojams arī garīgs apskums.

Latviešu grāmatniecību R. Egles, zināms, kulināriji arī ar savām grāmatām par J. Poruku un K. Skalbi. Ar pirmajiem zinātniski kārtotajiem E. Veidenbauma «Rakstiem» (1926). Ar antoloģiju «Latvju liriku» (1934—1935). Ar citātu literatūras tulkojumiem un kopojumiem (V. Sekspirs, H. Heine, M. Lermontovs). Ar «Pasaules rakstniecības vēsturi» (1930—1934), kas rakstīta kopa ar A. Upīti.

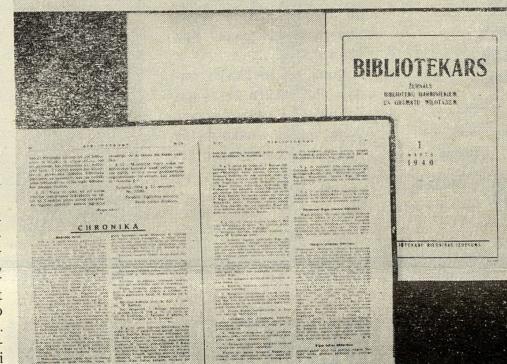
Izstādē, kas R. Eglem veltīta ZA FB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļā, redzām kādu lielformatu attēlu, kur R. Egle redzams kopā ar izglītības ministru K. Straubergu un pārejīiem Bibliotēku padomes loceklēm 1924. gada; T. Liventāls, M. Stumbergs, E. Lejneks, J. Misiņš, A. Kursinskis, R. Egle, pirmajiem darbā.

Gribētos nobeigti ar R. Egles domu, kas atrodama kāda viņa referāta konceptā: «Brīvība un patiesība ir bibliotēkas audzināšanas metode». Jo tikai tā bibliotēkas pilda savu galveno uzdevumu: saglabāt cilvēces garīgo mantojumu.

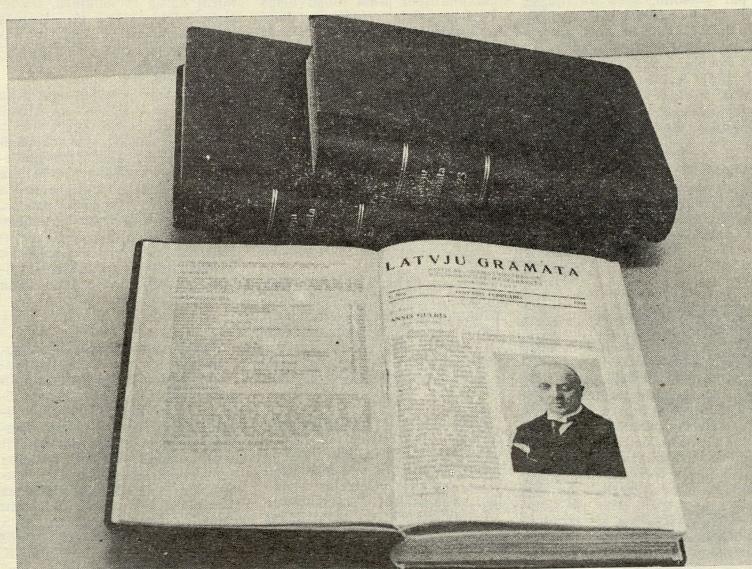
O. ZANDERS
ZA FB Rokrakstu un reto grāmatu nodaļas vadītājs

BIBLIOTEKU DARBA VEICINĀTĀJS

Rosīgs R. Egle bijis arī 2. Latvijas bibliotekāru kongresā, kas notiek 1926. gada 21. un 22. augusta. Kongresu atklāj J. Misiņš. R. Egle kongresā zīpoj par Bibliotēku padomes darbību. Vairākos praktiskos bibliotekāru darba jautājumos tā iegāmēji principiālu nostādi. Otrs R. Egle referāts veltīts Kulturas fondam kā bibliotēku darba sek-

«BIBLIOTEKARS». Latvijas Bibliotekāru biedrības izdevums. Žurnāls iznāca no 1937.—1940. gadam, neregulāri. Redaktors G. Saurums.

Zurnāls «LATVJU GRĀMATA». Iznāca 1922.—1923. g. reizi mēnesi, sākot ar 1924. g. — 6 numuri gadā. Redaktors R. Egle, faktiskais redaktors K. Egle.

priekš Izglītības ministrijas pāriņa, nevis paliek atsevišķu resoršu. R. Egle arī palīdzējis iekārtot ekspozīciju, kur kongresa delegāti skatījusi tuvu pie 2000 latviešu grāmatu.

Tā pāsa gada oktobrī R. Egle

mētājam. Pa visu Latviju jau izplatītas 566 tautas bibliotēkas (kārā 500—600 sejumu).

1926. gada jūnijā R. Egle kopā ar A. Pavāru pārstāv Latviju Starptautiskajā bibliotekāru un grāmatu draugu kongresā

rāmo. Sāda sadarbība sevišķi vajadzīga mazām tautām, kas tikai nesen saķaus savu atmodu.

1927. gada maijā R. Egle pie-

dalījies ar referātu «No autora līdz lasītājam» Latvijas grā-

Sludinājumi

Lai pienācīgi novērtētu šajā sludinājumā piedāvāto atalgojumu, parādiju tā fotokopiju kādam Kultūras komitejas darbiniekam. Viņš zināja pastāstīt, ka bibliotekāriem nav paredzēta «atvieglīnāta ēdināšana». Rajona centrālo bibliotēku vadītie speciālisti saņemot 120—140 rbl. mēnesi, ciema bibliotekāru alga atkarā no darba stāžas un izglītības svārības no 80 līdz 125 rubļiem.

Runā, ka tuvākajos gados bibliotekāru algas palielināšoties caurmērā par 2,5% un ka nākotnē šo nodarbošanos varēsot attauties tikai labi situēti cilvēki. Runā...

I. K.

NO VALSTS BIBLIOTĒKAS VECĀM SIENAS AVĪZĒM

Tā nu ir iznācis, ka visus pēckara gadus bibliotēku darbiniekiem nav sava preses izdevuma. Kā viens no avotiniem, kur varam smelties zīgas par pēckara gadu Valsts bibliotēkas darbinieku ikdienu, rūpēm un cerībam, kā arī par gaisotni, kāda valdīja šajā iestādē minamas vecas sienas avizes, kas bibliotēka iznākumas jau no četrdesmito gadu sākuma. Dala no tam ērtakas glābšanas labad sagriezas pa atsevišķiem rakstiem tagad atrodas bibliotēkas reto grāmatu un rokrakstu nodalā, ipāša Valsts bibliotekas rokrakstu fonda (RX, A, Nr. 164). Rakstu autori daudzus gadījumus nav zināni, arī precizi sienas avīzi numuri. Lasot šos materiālus, bieži nāca prāta kāda gudrīgāka izteikums: «Mainīs stilistiku, būtība saglabājas». Bet spriedet paši!

1941. gads nes jaunas sociālisma užvaras. Sevišķi plašas perspektīvas paveras kultūras laukā... Loti svarīga nozīme izglītības veicināšanai un sociālistiskas kultūras izkopšanai ir bibliotēkam, kuram bijūs pluto-krātiskā valdība nepiecieza nekādu vēribu. Pat valsts bibliotēka Rīgā bija spiesta mitināties pussagrūvūs, pavism nepiemērotas telpas.

Valsts bibliotekai 1941. gadā sāks celt jaunu piemērotu eku. Valsts bibliotēka pieauga sevišķi atri, jo tā dabūs Vissavienības obligāto eksemplāru no visām Savienība iznākošām grāmatām.

(Izv. no dienās preses)
1941.

Tā kā līdz šim LPSR presēvēl nav parādījies neviens žurnāls par bibliotēku jautājumiem, tad Valsts bibliotēkai, kas atrodas visu zinātnisko un arī pārējo bibliotēku priekšgalā, par to noplētni jāpādomā, jo ir pats pēdējais brīdis. (— — —)

Griezīs ar šim rindīnām ne tikai pie visiem darba biedriem, bet galvenām kārtām pie Valsts

bibliotēkas vadības, kas savukārt līdz arī parādījās par līdzekļiem un atlauju minētā žurnālā iznākšanā, tāpat arī padomā par žurnāla vadību (— — —).

Kult. kom. priekšsēde
P. Dzerve.
1941.

(— — —) Ja līdz šim nav bijis iespējams noorganizēt politisku semināru, tā jau ir liela kļūda, tad tomēr katrais pats varēja pasimacīt ceļā piesavināties nepieciešamo izglītību.

Kad LK(b) P aktivitātē namā notika referāts, domāts mūsu izglītībai, tad no 56 bibliotekas darbiniekiem bija ieradušies 5.

Tas pāsas politiskas neizglītības dēļ mums jaivairas no sašķares ar māsām. Mēs vēl slēpjāmies kā aiz mūra aiz termina «zinātniskā bibliotēka», bet tas mūris jau šķobās, un ja tas sagrūs, tad visiem būs redzamītie iemesli, kāpēc viņš mums bija tik ērts un nepieciešams. (— — —)

1941.

(— — —) Arzemju valodu ziņāšana ir obligāta katram kuli-

turālam cilvēkam mūsu zemē. Tāpēc sevišķi mūsu, t. i., Valsts bibliotēkas darbinieku, pienākums ir labi prast mūsu lielas Tevijas valsts valodu, iekdienas saņemamā grāmatas un laikrakstus krievu valodā no Vissavienības un t. j. Krievu valodas ziņāšanas numurs dara pieejamu arī pasaules literatūru. Biedri, krievu valodas nepratej, stāsīties tādēļ steidzīgi pie krievu valodas mācīšanās, bet krievu valodas pratēji padziļināsim savas zināšanas, jo istai mācībai nekad nav gala.

1941.

(— — —) Mūsu bibliotēkas darbinieki vēl nav paspējuši apgūt padomju darba stilu. Darbinieki reti kad pārsniež parastās darba normas, bet arī tie kas varētu pārņeigt — to nedara kādas pārprasītas solidaritātes dēļ. (— — —)

Vīsa Padomju Savienībā rūpniecības strādniekiem ir vienādās darba normas, kas tiem jāievēro. Normas ir vienādas Krievijas, Latvijas, Gruzijas republikas strādniekiem. Turpretī mūsu bibliotekas katalogizācijas darba normas ir par 50% zemākas nekā centrālā Pad. Savienības bibliotēkā. Vai Rīgas bibliotekārs nevar veikt to pašu ko viņa Maskavas koleģis? (— — —)

Iestādēs administrācijas un darbinieku savstarpējās attiecības padomju iestādē ir glūgi cītādas, salīdzinot ar kapitalistiskām.

ko uzņēmu. Padomju iestādes darbinieki nāk ar saviem ierosinājumiem un priekšlikumiem darba racionālākā, lietderīgākā iekārtosana un razības celšanā, palīdz direkcijai ar savu darba pieredzi un zināšanām. (— — —)

Alfa
1948.

(— — —) Skolas, kas okupācijas laikā bija aizņemtas no ieādnieka karaspēka, kurās bija ierīkotas dažādas noliktvases un tām, tagad visas atrīvotas, apgādātas, strādā ar pilnu jaudu. Skolotāji apminēinati, ar entuziasmu veic savu darbu, jo viņiem visiem strādnieku kartīnās, jau sen piešķirta elektrība un malka. (— — —)

Kamēdē! bibliotekas darbinieks, kam par visiem šiem jautājumiem jādomā, jāpāmierino, ū dzīves skolēnu prasības, nevarētu būt «privilēgēto stāvokļi» līdzīgi skolotājam? Vai gan tamēdē, ka mūsu tautas komisariāti nevelti mūrus pienākošos vēribu un pretimīgākām apgādēm jautājumos, ka ordenu iestādēs darbinieks uz mūsu sašutumu atsmaida: «Nu, jūs neesat tāda iestāde, no kurienes varētu ko pretim gaidīt». Tas, bez šaubām, domās humors, bet nu ir kļūjis jau ironija. Kādu pacīlātību, darba prieku lai izjūt bibliotekas darbinieki pie šāda sevis novērējuma? (— — —)

A. Smilga
1948.

(— — —) Arī mēs, kultūras frontes cīnītāji — bibliotekāri nedrikstam aizmirst, ka mūsu laiks ir cīnu laiks. Sini ideoloģiskajā ciņā jo svarīga nozīme ir grāmatai. Vairāk kā jebkad mums jāzina, ka nav grāmatas vīspār, ka katra grāmata pauž zināmu ideju, tā vai citādi fejspāido lasītāju. Padomju bibliotekās sniedz lasītājam labāko grāmatu, padomju grāmatu, kas net mums līdz iuz komunismu. (— — —)

(— — —) Sava darbs mums tagad jānovērtē ne vien pēc pastrādātā daudzuma, bet vairāk kā jebkad — pēc labuma, kvalitātes. Piemēram, gala rezultātā izskirošais ir nevis, cik grāmatu abonementa darbinieks izsniedzis, bet kādas grāmatas vīspār izsniedzis. Padomju bibliotēku darbā arvien lielāku nozīmi gūst attiecībām pār princīpus. Tas tagad attiecīnās nevien uz bibliogrāfiskiem radītājiem, bet arī uz kataloģiem, kur marksismma-lejnīzma klasiku darbus mēs tagad cenšamies parādīt visas attiecīgās zinātņu nozarēs; izdalīm Stalīna prēmijas laureātu darbus ar ipāšam starpkartēm, izceļam sevišķi aktuālus dienās jautājumus utt. Katram lasītājam jājod tā grāmata, kas viņam nepieciešama, kas viņu audzina par istu komunisma cēlāju. (— — —)

1950.

Sienas avīzes ieskatījuses
Ināra Kleķere.

SLUDINĀJUMS. RESTORĀNAM „METROPOLE” STEIDZĪGI VAJADZĪGAS: TRAUKU MAZGĀTAJAS

VIDĒJĀ IZPELNA: 150-170 RBL. MĒNESI. IR AT-
VIEGLINĀTA ĒDINĀŠANA, DARBS PĒC SLĪDOŠĀ GRAFIKA.
GRIEZTIES PĒC ADRESES:
PADOMJU BULV. 36/38. PIE RESTORĀNA
ADMINISTRĀTORA, VAI ZVANĪT PA TELEFONU:
216 021, 281712.

ОБЪЯВЛЕНИЕ. РЕСТОРАНУ „МЕТРОПОЛЬ” СРОЧНО ТРЕБУЮТСЯ: МОИЩИЦЫ ПОСУДЫ

СРЕДНЯЯ ЗАРАБОТНАЯ ПЛАТА 150-170 РУБЛей.
В МЕСЯЦ ИМЕЕТСЯ ЛЬГОТНОЕ ПИТАНИЕ, РАБОТА ПО
СКОЛЬЗЯЩЕМУ ГРАФИКУ.
ОБРАЩАТЬСЯ ПО АДРЕСУ:

БУЛЬВАР ПАДОМЫ 36/38 К АДМИНИСТРАТОРУ

Bibliotefārs

1989. GADA 5. MAIJS I

BUT NEAPMIERINĀTAM SOKRĀTAM VAI APMIERINĀTAM MUŁĶIM?

Tā nu šodien saka, ka gan iekšējo, gan ārējo kolīziju rezultātu mūsu bibliotekārs kļūjis siksniņš, liekulīgs, iztāpis, piesardzīgs, bāžīgs, baļīgs. Jā, vismaz 46% no mums, kā liecina Latvijas Valsts bibliotekas sociālpshologiskais pētījums, esam tieši tādi un citādi nevarām būt, jo vairāk nekā 40 gadus esam baiditi, kļūsināti, virzīti, vadīti un audzināti domāt un darīt tā «ķīnakas», dzivot tā, kā grib funkcionālie, liekulīgi, nozīgumi, tādēļ arī ne tikai tautu masveida represijas, bet arī grāmatu masveida iznīcināšana 40—50. gados un vēlāk. Bailes pēc savu dzīvibūt un drošību, kā katra patiesīga, saprātīga vārda izteikšana kļūja par vislielāko nozīgumu, toreizējie kultūras vadoni prasīja, pavēlēja, organizēja un vadīja grāmatu dedzināšanu un plēšanu. Ari Valsts bibliotekā dažas visu un par visiem labak zinošas funkcionāres stāvēja kļat un modri vēroja, lai kāds ne-piemēri, piemēram, Aleksandra Grina romānu «Sarkanais jātnieks», kuram vajadzēja nokļūt pasīzgāja kravas kaste. Valsts bibliotekās vādība grāmatu iznīcināšanai pat iegādājās Voroņežā rāzotu monstru — grāmatu plēšamo mašīnu. Par laimi, tās kvalitāte bija nozīļojama — vareja samalt tikai atsevišķas lapas, iesietas grāmatas tā «nejējā pretējā». Šī mašīna, starp citu, vel joprojām ir VB bilance. Sodien, musu-prat, to vajadzētu izstādīt visu apskatītā kā 20. gadsimta viduslaiku drūmu reliktu.

Lai gan mūsu vēsturēka atmīna tika nīdēta visiem spēkiem, jo — «cēls» mērķis attaisno jeb-kurus līdzekļus, tauta un arī bibliotekāri atcecas, cik varenī dzelzcela stacijas kurtuvē dega Aglonas klostera bibliotekas vecie folianti, gāja boja vairāk nekā 50 000 grāmatu, rokrakstu, vecu, retu, unikālu izdevumu.

Agenskalna tirgus Jaudis un Rīgas pilsētas 2. bibliotekārs darbinieki, kā stāstīja šīs bibliotekas nu jau mirusi vadītāja Ērieka Priedniece, nav spējusi aizmirst, kā pavēlēja iznīcināt šīs bibliotekas grāmatas, kas bija izdots vācu valodā. Pie tam pati pavēlētāja ne zilbes neprata vāciski un nezināja latīnu rakstību!

Gāja vērtības iznīcināšana turpinājās vēl 70.—80. gados. Solženīcina grāmatas izņēma no biblioteku plauktiem un iznīcināja 1974. gada, Stepona Seiļa bibliotekā un konfīcēja 1974. gada. Vēlāk krājums nonāca VB, taču pats vācējs no šī tricēja nespēja atgūties.

Gāja laiki, mainījās tūkumi. Viss gruva un gāzās, tikai inertā ideoloģija, kā redzams, dzīvoja un bieži vien dārija mēlošo darbu, deformētāj arī bibliotekāru psīhi. Ko gan varēja teikt un ko darīt bibliotekārs, kuram iznīcināti nolemts grāmatas, burišķi, tika izrautas no rōkām?

Varbūt pašiem funkcionāriem tomēr radās sa-prāta dzirksts — visu tomēr nevajag iznīcināt, kaut ko tomēr vajadzētu saglabāt. Radās un istenojās ideja par specifondu. Palecoties šīm slēpenajām grāmatām kārtīvām un vēl slēpenākam to iekšienē, kaut kas tomēr ir saglabājies.

Tomēr «slepenās» informācijas atdosa tautai (nē, ne jau tautai, bet zinātnisko biblioteku

lasītājiem; jebkurs tācū nevar kļūt par VB un FB lasītāju) notiek pārlieku lēni. Rodas pārliecia, ka spekomisijas un citi birokrātiskie starplāni joprojām cēsas šo procesu novilcināt un, jaatzist, ne bez sekmē. Bibliotekārs to nevar nerēdet. Un atkal viena svecīte viņa dvēsele taisas dzīst. Tācū, cerēsim, agri vai vēlā specifonda grāmatas ieraudzīs gaismu, bet šī procesa kavētāji kārtējo reizi piedzīvos atkal kauinu, ko paši sev nolemuši.

Vai arī šodienā nesagādā viļānos bibliotekātā? Manuprāt, sagāda gan. Kaut vai tā pati bibliotekā fonda nonivelēšana: visu un visiem vienādu un ne vien «no Kolkasfrāze veijumi sūrīem līdz leisū malas debesīm», bet vēl talak — līdz pašai Vladivostokai. Tipisks piemērs — jaunais, republikas apstākļos nepārbaudītais grāmatu klasifikācijas sistēmas, BBK ieviešanā ar administratīvu plespiedu metodēm. Neatradās viena persona ne Kultūras ministrijā, ne VB, kas būtu spējusi pretoties. Maskavas neargumentētajam metodiskam diktātam. Un, diemžēl, nespēj vēl sodien. (Sociologi apgalvo, ka vismaz 40% bibliotekāru joprojām gaidot norādījumus no augšas.) Biblioteku vadibas negribīgi sasauktais diskusijās par BBK ieviešanas jaunās, republikas apstākļos nepārbaudītais grāmatu klasifikācijas sistēmas, BBK ieviešanu vel joprojām nav atcelta, metodiskie centri parādījuši spējīgi jautājumu izlemt, bet BBK «ideologijā» joprojām nespēj atzīt savu kļūdu un laiks joprojām iet vecajās sliedēs...

Ko lai domā un dara ierindas bibliotekārs? Viņš ieraujas sevi un nesaka neko. Tā nu iznāk, ka tikai dažkārt un tikai 1% bibliotekāru runa, bet 99% gaida, kad kaut kas notiks. Darīt neviens nedara neko. Bet kliegt un višmas skāpi kārtējātā vajadzētu, kā tie, kas tik loti profesionāli kļūdījusies nedrīkst vadīt bibliotekāru darbu. Bet vada...

Vai turpmāk laiks vairs neies vecās sliedēs? Diemžēl jaunais bibliotekāru darba un bibliotekārīnai vēl joprojām nav redzams. Varbūt tā pat vispār nav? Daudz vairāk tās būtu izskatītas tikai papīra, piemēram, Starpresaīkā bibliotekā padomē, vienotā bibliotekāru sistēma, centralizēto bibliotekāru sistēmu iekšēja grāmatu apmaiņa, komplektēšanas koordinācija. Reālās iestābās un ierēdū izfanzētās iluzoriskās eiforijas ne-saskaņa, vārdu un darbu nesakritība vairo dualismu un izlikšanos bibliotekāraja sabiedrība.

Saka — kāds priekšnieks, tāds padotais. Lai kam jau sādienas bibliotekāru darba vidiņā izde-vīgāk redzēt snaudzošā padotā, kas vienaldzīgi pīļejojas visam, neapstrīd neko un nevelas neko.

Darba ceļā cilvēku pavada patiesība un mēli. Varbūt pietiks meli, šaubu un neticības? Varbūt sāksim ar patiesību par visām bibliotekāru darba jomām. Jo, bez patiesības nav arī cerības.

A. MAULINA

LATVIJAS BIBLIOTEKĀRU BIEDRĪBAS (LBB) DARBĪBAS HRONIKA (1923—1940)

1. 1923. gada 29. aprīlis — LBB dibināšanas sapulce Izglītības ministrijā.
2. 1923. gada 18.—20. jūlijs — I Latvijas bibliotekāru kongress un grāmatu izstāde.
3. 1926. gada 28.—30. jūnijs — Starptautiskais bibliotekāru un bibliofilu kongress Prāga; kā LBB pārstāvji piedalas — A. Pavars un R. Egle.
4. 1926. gada 21.—22. augusts — II Latvijas bibliotekāru kongress. Junījs — Dziesmu svētku pieskaņota grāmatu izstāde.
5. 1927. gada marts—maijs — LBB organizētie bibliotekāru kursi.
6. 1927. gada 3.—4. aprīlis — Grāmatnieku kongress Rīgā, kuru organizē LBB, Latvijas grāmatizdevēju un tirgotāju biedrība, Rakstnieku un žurnalistu arod biedrība u. c.
7. Kopš 1928. gada kandidātiem uz vakantām vietām Rīgas bibliotekās nepieciešams LBB ieteikums.
8. 1929. gada 15.—30. jūnijs — Starptautiskas bibliotekāru asociāciju un institūtu federāciju (IFLA) I kongress Rō
9. 1929.—1933. gads — LBB aktīva līdzdalība Brīvības piešķiršanas komitejās darbā.
10. 1930. gada 12.—14. oktobris — Baltijas bibliotekāru kongress (konference) Rīgā.
11. 1933. gads — LBB Barona tautas augstskola organizē lekciju kursu par bibliotekārā darba jautājumiem.
12. 1935. gada 5.—7. oktobris — LBB delegācijas piedalīšanās II Baltijas bibliotekāru kongress Tallinā un Tartu.
13. 1937. gada marts — sāk iznākt žurnāls «Bibliotekārs» (līdz 1940. gadam izdoti 13 numuri).
14. 1938. gada 10.—12. jūnijs — LBB delegāti piedalās III Baltijas bibliotekāru kongressā Kauņā, Saulos un Mariampolē (Kapsukā).
15. 1940. gada 28. jūnijs — LBB valdes maiņa. LBB pārveidošana par arod biedrību.
16. 1940. gada 28. novembrī — Bibliotekāru arod biedrības pievienošana Valsts iestāžu darbinieku arod biedrībai.

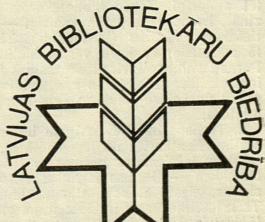
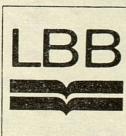
LBB PRIEKSSĒDETĀJI

1. Teodors Liventāls — 1923.—1928. g.
2. Voldemārs Caune — 1928.—1934. g.
3. Mārtiņš Stumbergs — 1934.—1940. g.
4. Artūrs Egle — 1940. g.

LBB goda priekšēdis izcilais latviešu bibliogrāfs un bibliofils Jānis Misiņš.

LBB SEKCIJAS

1. Bibliogrāfijas (dib. 1926. g.) — vadītājs K. Egle.
2. Biblioteku vēstures (dib. 1926. g.) — vadītājs T. Liventāls.
3. Biblioteku tehnikas (dib. 1926. g.) — vad. V. Caune.
4. Bibliotekārās izglītības (dib. 1932. g.)
5. Tūrisma un ekskursiju (dib. 1935. g.) — vad. T. Dzediņš.
6. Sekcija sadarbībai ar radiofonu (darbojās islaicīgi).

Gatavojoties kongresam, iniciatīvas grupas griezis pie vairākiem māksliniekiem ar lūgumu izveidot Bibliotekāru biedrības emblēmu. Iesniegots paraugus publīcējam.

Autori: V. Lüse (1), H. Neimanis (2), I. Kruss (3—6), V. Pīrs (7).

GUNTA RUDZITE

DZEJNIEKA RIHARDA RUDZIŠA BIBLIOTĒKA UN TĀS LIKtenis

Arī manu tēvu Rihardu Rudziti (1898—1960), kā daudzus latviešu zemnieku bērnus, agrī vilka pie grāmatas. Šeši gadu veci viņš iemacis lasīt, un līdz ar pirmajiem skolas gadiem 8—9 gadu vecumā aizsakas arī viņa grāmatu krajēja milesība. Pirmās grāmatas tiek pirkas par meža salasito un vasarniekiem pārdoto ogu un senū naudu. Vēlāk — atraujot grāsus tā jau skopajai skolas maizei.

Te aiziet vēlāk vai viša viņa honorāru naudu, arī bibliotekārā aldzīnās liela daļa. (Tēvs no 1920. gada līdz arestam 1948. gadā nostrādā Valsts bibliotekā.) Lai cik plāsas biju Valsts un Misisa bibliotekas, visa tēvam nepieciešama tur nebija. (Liela pasaules firmu katalogi regulāri pienāca bibliotekas.) Atceres — atceres, kad Viņē žurnālistu brauciena laikā kāda anti-kvarātā viņš atrada ilgi meklētu grāmatu. (Starp citu, to nozaga kāds «kultūras» lasītājs.) Bieži vien, saņemis grāmatu par pastu, tēvs to priecegs rādīja mums, bērniem. Matē, protams, retak — viņa tikai noplūta, lāpot kure reizi zeķites, atlāzoti vili kleitīgai, kas izgāja visu «trepi» no vecakas līdz jaunakajai meitai.

Atceres, ka vēl mazai rotālājoties uz grīdas dzelzēnā saules kvadrātā, man likās, ka visas sienas ziedēja. Es zināju, ka katrā grāmatā slēpta sava brīnumaina pasaule. Grāmatas satikas tiesi ar mūsu acīm, rociņām, jo tēvam nebija naudas smalkajiem stiklotājiem skapjiem — tie bija brūni beicēti plaukti no zemes līdz griešiem.

Te bija pirmo latviešu grāmatu plānās avižpapīra burtnīcas, viens otrs vēsāzādās pasaules izdevumi, Pora, Brigaderes, K. Skalbes, Raipja, Tagores kopotā raksti, latviešu dailliteratūra, vairums ar autoru — dāvinātāju ierafsim: A. Brigaderes un P. Dāle, Aspazija un Zenta Maurīja, K. Skalbe, P. Ērmanis, J. Sudrabakins, K. Egļe un daudzi citi. Starp viņa pāsārības vīzeja balti iestāsies mātīvi darinātās grāmatas ar brīnišķīgiem ierafsim, kas mātēji bija kā dāja no viņas pāsās. Dažādu tautu dailliteratūra, daudz krievu valoda, L. Tolstojs, krievu dzeja. Tepat Rēriju atšķītās darbi Populārāzīniskā literatūra. Daudz jo daudz filozofijas: Senas Grieķijas, ko viņš joti mīleja; Indija, Sena Ķīna, viduslaiki dažādos pasaules valodās. Tēvs lasīja arī latviešu arī krievu, vacu, franču, angļu, sānas: grieķu, latīnu valodās, kā arī caurmērā intēlīgētā cilvēks. Tēvs mīleja seno grieķu un renesanses mākslu, Rēriju un Cūrloni; uz galda vienmēr gulēja dažādu tautu mākslas albumi. Vairāki plaukti bija ar vārdnicām, enciklopēdijām, bez kurām viņš nevareja iztikt. Bet viisu, višu dārgakais viņam bija neliels grāmataspīks ar unikālam grāmatām; višu tautu un laikmetu legendas un vesture par Grāla vai Balto Brālibu.

Es vienmēr apbrīnoju, ka gandrīz ikviena grāmata bija atzīmes, protams, ar zinumi, viegli, viegli svītrojumi malās, piezīmes, burtīši «» — tam, kas izrakstīts burtnīcas. Biežāk lietotu grāmatu beigas siks indeks. Es apbrīnoju tēva darba spejas. Viņš lasīja tramvaju, vilcīnu, agri no rita, vēlu vakara, no darba pārnācis. Ikvienas siškākais rakstījis, recenzija «Latviju Grāmatā» un citur nesa pamatlīgū, rūpīgi pārbaudītu faktu slodzi. Un uz viši viņš atsaucās — uz dzeju un prozu, mūziku un teātri. Tēvu pazīst kā dzejnīku, kā filozofu, kā Rēriju biedrības vadītāju, bet ne mazaks viņam bija devums ir žurnālistika un kritika.

1940. gada bibliotēka papildinājās ar Lenina darbieni, PSRS ZA Vēstīm un citiem izdevumiem.

Varbūt tas bija Rēriju lūgums, — nepamest viņu dzīmteni nelaijē, varbūt savas dzīmtenes balss, bet liela vieta bija arī tēva «sirdsbernam» — bibliotēkai, kuru, aizbraucot no Latvijas, nākots zaudēt. Tā arī tēvs 1944. gadā neaizbrauk līdz ar citu intēlīgenci. Ausekla ielas dzelzeta blokmāja kļuva pavismi klusa. Pamests jo pamests bija arī Mežaparks, kurp mēs pārcēlām. Nedaudza intēlīgētā: Lūkini, Kalni, Liepas, aktrise M. Riekstīja u. c. turejās kopā. Tagad jau pievienojas arī krievu intēlīgētā — ērgelnieks Kačālovs

ar kundzi u. c. Cetrdesmito gadu beigas te «atkājās» ne tikai «pretpadomju agitācijas», bet arī «sašverestība un padomju varas graūšanā», (pie tam cilvēku — vairums reihiēsu — viđu, kas vēl joprojām akli tiecēja skaistajiem komunisma vārdiem). Tēvu arestēja 1948. gada aprīlī, matī galu vēlāk, bet viņa bibliotēku, kurās grāmatu skaitu viņš pats kautrīgi vertēja uz astoņiem tūkstošiem (droši vien tā bija līlakā), «likvidēja».

So to paņēma «kratišanās». Ko viņi meklēja, nezinu. Viens lotti aktīvi meklēja... ieročus, bet nez kāpēc sabāzdams kabatās tēva obligācijas. Otrs, godīgāks, atzinās, ka viņš tās «buržuju valodas» neprotot, kurās esot grāmatas tēva bibliotēka. Bet to viđu varot būt kāda aizliegta. Nākuma grāmatas sasvedītās bēnīņos, kurus aizmīgoja. Tad atbrauca smaga mašīna (tur atradas jau maisi — kā velāk atklājās, no M. Riekstīja, pie kurās sausajā pagrabā glabājās dala Rērija biedrības izdevumu). Zinogu atlauza, grāmatas laida tieši pa kāpnēm lejā, kur tās sabāza mālos Slokas papīra fabrikas strādnieki «pec prokurura pāvelēs». Es izmisusi stājos priekšā, līdz viņam pateikt, uz kuru bibliotēku grāmatas aiziet. Beigu beigas viens no viņiem uzskrīpāja ar zimuli uz papīriša: «aizliegtas grāmatas no Slokas papīra fabriku», iespēda rokā un atbīdīja mani sānis.

Es ilgi domāju, ka tā ir kāda šaušalīga atrībiba, iznīcinotā sods tēvam par viņa skaidribu, lepnumu, kamēr sapratu, ka tā ir tikai nekultūrābas, mežonibas izpāusme. Ar tādu pašu baimiņu nezēlību tika likvidēti cilveki tūkstoši, miljoni, ja to viđu varēja būt kāds «nepareizs», citādi domājošs.

Tēvs gan apgrīšanās sastādīja aptuvenu grāmatu sakrustu, staigāja pa dažādām instāncēm, rakstīja pat uz Maskavu. Viņa saprāts nekādi nevareja pieņemt, ka pasaules unikumu, kultūras visnepieciešamāko sastādīja, var pēmt un vienkārši pārmārt par iezīvielu tuvētās un ietināmajām papīram, ko visvairāk ražoja šī fabrika.

Man ne viena vien piebiksta — ej, tu dabūsi tos trīs tūkstošus. Bet kas aprēķinās visa mūža krājumu, kas apreķinās tos gadus, par kuriem saisinājās tēva mūžs, kad viņš uzzināja par bibliotēkas bojaļu?

Tiesa, nedaudz grāmatu atgrīzēs — ar pelēku vai zilu zīmuli ierafsim «R. R.» titullapas kreisajā pusē. Šīkā zīmula «skudriņas» lappuses. Atgrīzēs «aizlāstas», dotas lasīt, aizkavējusās. Tās lika pamatu jauņajai bibliotēkai, kura kātrs tureja par pāriņāmu pāldiņāt kaut ar vienu tēvam vajadzigu grāmatu. Paldies jums.

KĀ

SADEGA

BIBLIOTĒKA

Līdz karam bibliofila Kazimīra Skeberas bibliotēkā bija tūkstoši grāmatu un vēl vairāk periodisko izdevumu lietuvišķu, poļu, franču, vacu, angļu, itāļu, latīnu, grieķu, īriņu, vīrtu un citas valodas. Lielāko daļu veidoja mākslas albumi, grāmatas par vēsturi, tēsibām, filozofiju, filoloģiju un pedagoģiju, dažādas enciklopēdiskā satura grāmatas, vārdnīcas. K. Skeberam bija arī ipāši vertīgi rokrabsti, unikāli folianti, reti lietuvišķas izdevumi, gleznas. Kolekcijas pamatā bija ziedojumi no lietuvišķu muižnieku privātbibliotēkām. Savukārt citi izdevumi tika iegūti par pāšu līdzeklēm, kārjot centu pie centa.

It ka nojausošes vestures vētras tuvošanos, K. Skebera uzdzīvēja savu krājumu Vitauta Dižā Kaunas universitātes bibliotēkai, bet vienas gleznas — M. Cūrlonja galerijai. Notara apstiprināti davinājuma aktu un krājuma sistēmatiskā katalogu viņš nodeva toreizējam bibliotēkas direktoram profesoram V. Biržiškam. Diemžēl, telpu trukuma dēļ universitātes bibliotēka neesja uzsireit od pājumti K. Skeberam dārgumiem. Tapat kā agrak grāmatas glabājas bijušās ipāšnieka namā Kauna un viņa vecāku mājas Ukmērēgas aprīņa Gelsonu pagasta Baguslavu višķu draudzei «Jasišķos».

1946. gada rudeni K. Skeberas draugs Augustins Saule, iegriezies «Jasišķos», neatradā ne grāmatas, ne to glabātāja. Pārsteigtajam viesīm drauga sirmā māte Karolina Skeberiene pastāstīja sekojošo: «Dēlu Kazimiru arestēja Kauna un aizveda tur, kur saule nespīd. Otru dielu — Stanislavu — arestēja seit un ari aizveda uz tālo Krieviju. Trešā diēla Viktors sievu ieainoja, bet viņš pats pagaidām vēl dzīvo seit mīstā. Bet

viru, viņu tēvu, 76 gadus vecu sirmgalvi, pagājušā gadā cēkisti nosīta... Jā, nosīta... Nosīta tapēc, ka viņš aizstāvēja Kazimiru grāmatas un savu māju... 6. oktobri, pusiņas laikā, abraucuši divas kravas automobili ar apbrīnotiem kareiviem. Vispirši mūs ar viru saudināja, bet pēc tam sāka laupīt un iznīcināt visu mājas iežīvi. Edams paņēma līdz pedējai drupai. Atņēja apgrēbu, galdaustus, segas un pat visus audeklus. Pēc tam ar šautēju laidei sasīta grāmatu skapjus, nēma grāmatas, iznesa setā, aiz mājas stūra metā kaudzē un... Mans Dievs, tās aizdedzināja!... Jūs ziniet, vecas grāmatas deg slikti, sevišķi biežie adas vāki negriebja degt. Tādēļ neceilveki lamājās, kā to tika krievi prot, un, kāpāja grāmatas ar cirvīem, laistīja, atnesto petroleju vai benzīnu, tad audekļi, vēlāk citkārt pusbāzīdās, bet viņi devas meklē ūshābi. To izmantotās, tēvs vīzīka māzāk apdegus grāmatas un mājās laizīja, graizīja, iznīcināja, es nespēju to saprast... Jo tā taču — tautu dvesē un doma. Jo liešmu apņemti runā Platons, Aristotēlis, Spinosa un Cicerons, Sekspīrs, Servantess un Miltons, Gēte, Sillers, Bairons un Maironis, Viktors Igo, Vitmens, Dzēks Londons, Tolstojs, Dostoevskis. Šeit taču dīzenais Mikelandželo, dievīšķīgais Rafaels un brīnišķīgais Rubens... Niče, Kants, Madzini un mūsu Vincs Kudirka... Vai tiešām tā tiks iznīcināts viss: cilvēki, ciemi, pilsetas, meži, zeme un vīss, kas atrodas zem saules — domāju, skafoties uz višu to caur aizvāri... Bet šie mežiņi dziedāja, kaut koi līdzīgu suju rejām un dejoja ap degošo grāmatu ugunskuru... Tuvojās vakars un viņi višu pameta. Tad nezin

no kurienes parādījās tēvs — Feliks Skebera — piegāja pie ugunskura, ar sētas deli izvilkā no kaudzes grāmatas un, kaut arī apdegus, savaca, aiznesa un noslepa... Viņš no jau pirmo reizi devās šāda gajījē, kad pēkšņi no Pasures upes puses parādījās vairāki krievi cēkisti. Viņi tulīt sāka lamāt vēci viru. Pēc tam draudēja, ka iznīcinās visu «nolādēto lietuvisko», «nosaucis visu no zemes virsas», «Lietuva nepālīks neviens lietuviets». Viņi lamājās, draudēja, bet sirmgalvis stāvēja nekusīgi, nedaudz atstātu no gruzdošā grāmatu ugunskura, it ka tās višs uz viju neatniektos... Azotē paslēptās apdegus grāmatas pārvērtā viņa taisno, slaido stāvu. Viņš izskatījās nedabisks un smieklīgs. Grāmatas padusēs un rokās dzīvēja viļu līdzīgu mūrīnekkam ar kieģelēm... Tad pie vija, nevainīga un mierīga cilvēka, pieleķēla viens no cēkistiem, iekleidzās sadistikās falsetas: «Met zemē grāmatas! Kādēļ papēmī!»

Universitātē nesaņēma arī Kaunā palikušās K. Skeberas bibliotēkas grāmatas. Tās, tāpat kā vairāk nekā 130 M. Cūrlonja galerijai dāvātās gleznas, izlāpīja vai iznīcināja sēvēni. D. KOLIS

No laikraksta «Согласие» 1989. g. 17. februāra numura tulkojis Viesturs Zanders.

Latvijas Bibliotekāru biedrības atjaunošanas iniciatīvas grupas atskaitē par darbu

JANVĀRIS—MARTS

Doma par Latvijas Bibliotekāru biedrības atjaunošanu briede ne tik strauji un jau kādu laicīnu atpakaļ. Precizāk — 1986. gada beigās. Bez noteikumiem mērķiem tāpa vairāki leksati LBB darbībā 20.—30. gados. Vairākkārt uzstājoties bibliotekāru auditorijās, pārrunājot, stūrinājās pārliecība par biedrības atjaunošanas neatlikamību. Tiekāt 1988. gada 8. jūnijā darbību atsāku Igaunijas Bibliotekāru biedrība, 1. decembrī ar šo pašu noliku pirmo reizi kopā saņēma lietuviešu kolēgi. No Maskavas nāca vēstis par «centriskas» PSRS Bibliotekāru biedrību Asociāciju organizēšanu. Godīgi sakot, vēl aktivāk lika sarostīties divāna monstra — kultūras darbinieku biedrības dibināšanas iniciatīva, kurā dokumentos cauri spraucās

tāds domāšanas veids, kas likās nepieņemams bibliotekāru sabiedrībā. Izšķiroša nozīme bija 30. novembra republikas CBS un zonālo zinātnisko biblioteku direktoru sanāksmei, kura pēc atsevišķā lēmuma pieņemšanas, LBB atjaunošanas iniciatīvas grupai tika izvirzīti 7 pārstāvji — V. Anaparts (Saldus), A. Biedre (Ogre), A. Dzilnava (Bauska), E. Klešečinska (Daugavpils), L. Lupīce (Gulbene). Viņiem pievienojās I. Brinķe un R. Brante no Ventspils un O. Liepiņš no Talsiem un rīdzīnē A. Auzina, A. Abele, A. Birkmane, A. Brempēle, V. Brūvere, O. Dengina, T. Kamma, I. Kleķere, I. Lecinska, S. Linīja, I. Milgrāve, B. Papendika, A. Puriņš, S. Runce, B. Sporāne, V. Skinkē, J. Turlajs, J. Vekšina, A. Vilks, V. Zanders. Par LBB

atjaunošanas formu tika izraudzīta 3. Latvijas bibliotekāru kongressa sasaukšana.

Pirma reizi iniciatīvas grupa pulcējās Latvijas Valsts bibliotekās Rēto grāmatu un rokrakstu zinātniskās nodajās telpas 19. janvāri. Dabiski, ka par pirmo lielako udevumu kļuva Stātūtu projekta sagatavošana. Nākošajā iniciatīvas grupas sedē 2. marta projekts S. Linīnas vadībā visai dedzīgi tika apspriests tris stundas. Lai nodrošinātu Latvijas bibliotekāru 3. kongresu, tika izveidota orgkomiteja. Pateicoties ZA Fundamentalās bibliotekas, Republikānskās zinātniskās tehniskās bibliotekas, Valsts bibliotekas, Daugavpils ZB un Gulbenes CBS vadībai tika atrisinātas dažas materiālās problēmas, jo LBB

kontā bija tikai viens honorārs (15 v.). Pateicoties H. Aužinās rosībai, sagādāti vairāki emblēmu varianti. Par vienu no galvenajiem udevumiem iniciatīvas grupa uzskatīja principiālu un domētielpigu deklarāciju projektu sastādīšanu. V. Zanders rūpējās par bijušo LBB biedru apzināšanu un izstādi, kas atspoguļotu biedrības darbību pagātē. I. Kleķere veidoja šo speciālizdevumu. Veikts ziņāms darbs LBB atjaunošanas idejas izplānotā. Bija patīkami sajust kolēgu atsaucību pēc raksta «Padomju Jaunatnē». Ipaši priecīgā pārsteigumā sagādāja tautītes Anglijā — I. Auzīgas kundze un R. Teteres kundze, no kurām saņemtas vēstes. Sanemta vēsts arī ASV dzīvojošā A. Sprudža kunga par iespējamo lidzdalību

kongresā. Ar preses palidzību Kurzemes bibliotekārus rosīnājis V. Anaparts. Divi iniciatīvas grupas pārstāvji — L. Lupīke un V. Zanders piedalījās Igaunijas Bibliotekāru biedrības kopīapulē 27.—28. janvāri. 26. janvāri notika visu triju Baltijas republiku pārstāvju apspriede, kurā tika izrunāti jautājumi par attiecīsmi pret «centru», par tālāko kopdarbību un iespējamo 4. Baltijas bibliotekāru konferenci, orientējoši 1990.—1991. gadā Riga. Iniciatīvas grupa cer, ka paveiktaja ievērotas visas Latvijas bibliotekāru intereses un ka līdz šim padarītais darbs ir ziņāms ieguldījums atjaunojām LBB un tās Valdes sekਮīgai darbibai.

A. VILKS

KO MĒS GAIDĀM NO ATJAUNOTĀS BIBLIOTEKĀRU BIEDRĪBAS

Vispirms, lai tā aizstāvētu bibliotekāru profesionālās intereses, lai palidzētu celt bibliotekāru profesionālās prestīzē.

Bibliotekāram jābūt vispusīgi izglītotam cilvēkam, kurš spētu sniegt informāciju jebkuras profesijas pārstāvjiem vīņa speciālitātē un būtu interesants sarunu biedrs un padomdevējs vienkāršām lasītajam un bērnām. Tāpēc ceram, ka Bibliotekāru biedrībai varētu kopā ar attiecīgo mācību iestāžu vadību pārskatīt mācību programmas P. Stūckas Latvijas Valsts universitātes Filoloģijas fakultātes bibliotekāru zinātnes un bibliogrāfijas nodajā un Rīgas Kultūras darbinieku tehniku. Pēdēja laikā ļoti liela uzmanība tiek velēta nacionālām un pasaules kultūras vēstures apgušanai, bet šajos jautājumos minētās mācību iestādes sniedz visai nepilnīgas ziņāšanas.

Ar Bibliotekāru biedrības palidzību arī ciema bibliotekāru cer rast iespēju apgūt darbu pieredzi citas republikas. Sai ziņā vīni ir joti neapskauzāmā stāvoklī. Domājam, ka lietderīgi būtu organizēt starp-republikānas bibliotekāru nometnes.

Lai celtu bibliotekāru profesijas prestīžu, lai bibliotekās nestrādātu gadījuma cilvēki, nepieciešams arī panākt, lai tajas būtu labi darba apstākļi, lai bibliotekārs būtu piemērotās, gaisās telpās, uz kuriemi lasītājs nākuši ar prieku un kaut uz brīdi varētu atlēgties no iekšējās rūpēm.

Lai bibliotekārs būtu savā darba entuziasts, jārada darbinieku materiāla ieinteresētību. Tas tācu ir izsmieks, ka bibliotekārs ar speciālo izglītību, materiāli atalgojumā neka apkopeja, kura nostrādā pāris stundas un pārēja laika pieplēšanā vēl citur. Ja pilnības vel ir iespējas bibliotekāram (protams, ne visiem) iegūt kādu papildelpēnu, tad ciema bibliotekāram pat tā ir liegti.

Ceram, ka ar mūsu profesionālās biedrības palidzību būs iespējams bibliotekāru organizētājās pasākumos uzaicināt rakstniekus, māksliniekus, publicistus, jo patlaban finansiālo palidzību atsevišķos gadījumos sniedz Gramatu draugu biedrības, tācu ne jau visām bibliotekām iespejams to izmantot.

Domājam, ka bibliotekāru profesionālo prestīžu celtu arī mūsu profesijas svētki — Bibliotekāru diena.

Ventspils pilsētas Centrālās zinātniskās bibliotekāras darbinieku domas apkopojā Ilze Brinķe un Rainīja Brante

Bibliotekāru biedrības atjaunošanu atzinīgi uzņēma arī ārziemēs dzīvojošie latviešu tautības bibliotekāru darbinieki. Sajā izdevumā publicējam Valsts bibliotekās zinātniskajam sekretāram Aldim Abelem adresētu Rūtas Teteres vestuli no Anglijas.

27. februāri, 1989. g.

SVEICIENI NO ANGLU ZEMES!

Nupat izlasīju Padomju Jaunatnē par Latvijas Bibliotekāru biedrības atjaunošanu. Gribējās tūlip Jums uzrakstīt un izteikt savu tiešām lielo prieku par to! Būsu Rīgā no 19.—28. aprīlim un gribētu ar Jums iepazīties.

Ko mēs, trīmdā esošie, varētu Jums palīdzēt? Lūdzu, sakiet, rakstiet!

Mana kolēge, bibliotekāre Inese Auzīja Smitha, esot Jums zvanījusi tūlip pēc raksta izlašanas (nezināk dādēj 20. I. Nr. nokavējās, parasti mēs saņemam P. J. dādu dienu laikā). Viņa arī lūdz Jūs sirsniģi sveicināt — un mums abām žēl, ka nevarēsim būt klāt atjaunošanas saņāksmē. Nezinu, cik svešumā esošo latviešu bibliotekāru jau ar Jums stājusies kontaktā. Mēs esam daudz — latvieši (ne «latviešu izcelsmes tika!»).

Te Londonā un tuvumā esam četrās, kas katrā strādā savā nozarē — un, dabagi, mēs rūpējāmies arī par latviešu bibliotekām, kad neesam aizņemtas maizes darbā. Es pati strādāju jau kādus 17 gadus kāda Londonās vidusskolas bibliotēka. Sākotnēji izglītojos profesionāli Zviedrijā, pēdējos 30 gadus dzīvoju Londonā. Mana specialitātē ir tieši skolu un jaunatnes bibliotekās, esmu mācījusies arī par mūzikas bibliotekām un strādājusi pilsētas un universitāšu bibliotekās, (kad vairāk nodarbojos ar bibliogrāfijas jautājumiem). Te, tāpat kā Amerikā, Kanādā, Austrālijā un Zviedrijā, bibliotekāru — profesionālo — prestīzs ir samērā augsts, tārīkā arī akadēmiskā nodarbošanās, kas iegūstama arī vai nu vispirms 1. akadēmisko graudu, un tad 1. gādu speciālistūpījām, jeb 4. gādu studijām tieši bibliotekārību jeb informācijas zinātnes nozarē. Vai Jūs vēlētos, lai es Jums aizvedu tieši kādu informāciju par Anglijas bibliotekām? Kaut ko par mūsu «Library Association»? (Tieši par informācijas zinātni Inese A.-S. [Auzīja Smitha — red.] var vairāk Jums palīdzēt, jo viņa strādā kā Universitātes lektore).

Tiešām būtu brīnišķīgi, ja mēs varētu sadarbīties, ja mēs varētu Jums arī kautkādi palīdzēt!

Ar sirsniģiem sveicieniem
Rūta Teterē

P. S. Nosūtu atsevišķi kādas fotokopijas.

Labprāt iepazītos ar kādām Rīgas skolu bibliotēkām, ja tas būtu iespējams.

4 X 4

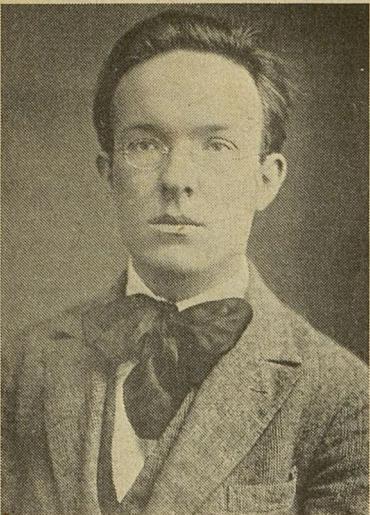
1 Aizvadītais bija Latvijas grāmatas 400. gads. Tas bija otrs pirmas pasūtījums Latvijai nozīmīgākām grāmatu krātuves — Édoles bibliotekas 140. gads. Pirma dažiem gadiem svīnējām Misīna bibliotekās simtgadi, bet sāgod septiņdesmitgadīgi atzīmē mūsu Valsts bibliotēku. Lūk, četri fakti. Vai ar tiem vien jau nepiekti, lai sacītu, ka mums ir sava grāmatu darba vēsture, savas grāmatu darba tradīcijas?

2 Mūžā man iznācis pabūt dažā labā bibliotēkā. Bet no visām tām ipāši grābī pienīmet četras. Grāmatu skapi Aknīstes pamatskola 1910. gados. Misīna bibliotēku, kur reizēm iegriezīs gāzmīnā un studenta gados. Cieceres (vēlāk Saldus 3.) skolas grāmatu krātuvi, kurā pats turpādīvēsīm gadu nostrādāju par bibliotekāru. Un Saldus rajona bibliotēku, kurā Nora un Valdis Anatolijs vānu vadītās kolektīvs padarījuši par tiešām nozīmīgu kultūras iestādījumu tai novāda, kas atrodas starp Skrundu un Zemgali. No abām pirmajām bibliotekām man prātā izturīgile grāmatu iesējumi un saudzīgie lasītāji. Mūsdienās tādu iesējumu un tādu lasītāju nav vairs daudz, tāpēc grāmatu mūži saražušies īsi.

3 Latvijas bibliotekāru vēsture balstās uz četru stārķu māksliniekiem. Viens — Krīšāns Valdemārs, kas pirmsākās kāras pie latviešiem veltīta grāmatu darba. Otrs — Jānis Krīšāns, kas nekipudams pūlējās, lai Latvijā rastos aizvēni vairāk un vairāk tautas bibliotēku. Trešais un ceturtās — Jānis Misīns un Kārlis Egels, kuru vārdi un nopelnī grāmatārībā nav ipāši jaagtādīni. Manu vecāku ģimenē lielā cīņā bija pirmā vārds (vienu dielu viņi nosauca par Krīšāni, otru par Valdemāru). Krīšāns bija manas mātes krustītēs. Misīnu es vēl kā sōdien redzu noliekušos pār grāmatu grēdu. Savukārt Kārlis Egels esmu dīrkstējis saukt par savu draugu. Šados apstākļos (kur ar katru no četriem dīzgrāmatniekiem iznākusi šāda vai tāda saskare) cits nekas neatlika — arī man vajadzēja kļūt par grāmatnieku.

4 Atjaunojoties Latvijas Bibliotekāru biedrībai, grābī tai novēlēt četras paveicamas liepas. Pirmā — atjaunot mūsu bibliotekās un bibliogrāfijā nepelnī atlēto decimālo klasifikāciju. Otra — atgriezties pie vienkāršās, normālās, nesarībinātās bibliogrāfijas tradīcijām. Trešā — panākt, lai — pēc Nacionāla teātra un Nacionālās operas parādības — V. Lāča Latvijas PSR Valsts bibliotēka ieģūtu isu, skaidri un godājamu nosaukumu: Latvijas Nacionāla bibliotēka. Un ceturtā liepa — no jauna izkarot Latvijas PSR Zinātņu Akadēmijas Fundamentālās bibliotekās J. Misīja nodajās suverenitāti, lai tā atkal kļūtu par Jāņa Misīja bibliotēku.

VALDEMĀRS ANCITIS

Jura Krieviņa fotoreprodukācija

— — — Un beidzot Tu atkal pie manis. Tavas mīlās, skaidrās acis runā uz mani. Tava dvēsele lido man pretim. Es biju vairāk kā bērns, kad saņēmu Tavu vēstuli. Es grībēju raudāt skumjās, priekā. Es izskrēju ārā, aizdedzināju nakti ar savu mīlu. Es vēlējos mirt. Jo tik skaists viss bija ap mani. Un viss bija piepildīts ar Tavu milestību.

Tu vaicā man, kas ir milestība. Vai mums, zemes cilvēkiem, vispār iespējams mīlēt vārda istākā nozīmē? Un tomēr viens, kas neapšaubāmi atrodas milestības pamatos. Ista milestība ir tur, kur divi cilvēki ne vien mīl, bet arī patiesi, dzīļi, svēti viens otrs ciena. Ierauga, kaut arī šaurākā apjomā, viens otrā sava ideāla kontūras. Tie, kas isti mīl, tie raugās uz augšu, un milošie viens otram ir kalnu gāles, un milošie viens otram ir zvaigznes un saule, un debess. Bet, kad kalnu virsotnes apsedz nakts un milošie ierauga trūkumus un kļūdas viens otrā, viņi tomēr jūt savā dvēselē, ka nakts tikai ilūzija, kura jāizdzēš sapratējai mīlas sauļei. Sirdsmīlais mans draugs! Kā gan Tu kādreiz iespēji šaubīties par to, ka es Tevi cienu, ka ne vien Tevi mīlu, bet cienu Tevi par visām sievietēm vairāk. Ka Tevi mīlu un tai laikā skūpstu puteklus no Tavām kājām. Es Tevi ne vien mīlu, bet arī galvu noliecu . . .

Mana visulabā! Tev bija jābūt manai māmuliņai, un man tādam mazīnam, niecīgam. Un es bezgala laimīgs būtu, ja Tavas rokas mani aizjātu un Tavas acis mani glāstītu, un Tavas lūpas un Tavi vaigi, un Tavi mati mani skūpstītu. Es daudzreiz domājis, un tas ir tiesa, ka istai milestībai jābūt kā mātes milestībai pret bērnu.

Es Tavā tuvumā izjutu to, kam es agrāk nedrīksteju ticēt: cik mīlas daba var būt skaidra, šķista, svēta; ka cilvēka būtnē ir ista svētnīca, ne vien garīgi, bet arī fiziski, kad ista milestība viņu piepilda.

Man uznāca tādas pēkšņas ilgas izraudāties Tavas rokas, skūpstīt tās, lai viņas mani svēti, apstaro. Tu esi tik laba, tik gaiša, jo Tu esi mans mīlais bērns, mana māmuliņa, draudziņš mans mūžu mūžam. Kaut Tu zinātu, kādas ilgas mani tagad atdzimst sākt viņu sevi no jauna, no niecīga bērna, lai ar skaidru apziņu viņu sevi izveidotu Tev, Tavai milestībai. Un ja pašam būtu par vēlu, es gribētu viņu sevi atdot nākamām audzēm, lai kaut viņas izaugtu skaidras lielajai mīlas stundai.

RIHARD'S RUDZĪTIS

Rihards Rudzītis (1890.—1960.) ir dzejnieks, tulkoņa, Rēriha kultūras sakaru biedrības vadītājs, Austrumu kultūras pētnieks un popularizētājs Latvijā. Viņa dzejoļi, raksti un recenzijas presē parādās divdesmitajos un trīsdesmitajos gados. Pirmais dzejoļu krājums «Cilvēka dziesmas» iznāk 1922. gadā, otrs — «Daiļajai dvēselei» — 1933. gadā. Tulkojis sengrieķu dzeju (krājums «Bīšu melodijas»), Tagores dzeju, drāmas un filozofiskos darbus, sarakstījis monogrāfiju «Nikolajs Rērihs — kultūras ceļvedis», publicējis apcerējumus par Raini, Poruku, Čurtoni, Danti, Baironu, Šelliju, Ročānu.

1948. gadā R. Rudzītis tiek arestēts, tiesāts un izsūtīts uz Komi APSR. Pēc reabilitācijas atgriežas Latvijā un turpina literāro darbību, kaut gan tai tiek likti dažādi šķēršļi. Viņa literāra un sabiedriskā darbība izaugusi no humānisma idejām, ticības cilvēka gara un dvēseles heluumam, cilvēka vienotībai ar dabu un Visumu.

Anda Lice

Atradu dvēseli

Drogus
Atradu dvēseli,
Nejausti daiļu,
Vakara tumsā
Klīstot starp zvaigznēm.
Aizmiru zvaigznes,
Aizmiru zemi,
Visur tik šķitu
Dvēseli daiļo.

Chepuri
Atradu dvēseli
Dvēselei savai . . .

Pyru
Tagad mēs abi
Lidzīgi saulēm
Starojam visā,
Zvaigznes un zemē,
Zaigojam ziedos,
Zaigojam zālēs,
Kokos un kalnos,
Strautos un kļaos,
Mirdzam uz visu,
Uzsmaidām visam,
Aptveram visu *nocīmēt, orbainībāt*
Ar prieku un mīlu.

Draugs

Chepuri
Sis pasaules skumjas tik lielas,
Vai spētu tās panest viens pats,
Ja nedegtu līdzās man ielās
Kā sargeņģel's draudzīgs tavs skats.

Mēs dalāmies atziņas sāpēs,
Ir rieciens mums brālīgi lauzts,
Tā, pagurstot vientuļās kāpēs,
Gars netop vēl grūtāki šausts.

Kad degu, tu sēdi pret vēju,
Lai nedzistu drebošā daktiņa,
Tā karstāki cīnīties speju,
Kaut nebeidzama vēl nakts.

Ai dvēsele dievišķa tava,
Es svētīts, ka man ir tāds draugs!
Es jūtu, no nīcības skavas
Mans gars aizvien brīvāks nu augs.

Es vēl aiz mūžības

Es vēl aiz mūžības pēc Tevis ilgošos,
Mans mīlais, baltais draugs,
Sirds kvēlā, gurston pārvērtību puteklos,
Vēl svēto vārdu sauks.

Daiļajai dvēselei

Nāc līdzi, kur vīzot sauc kalnos sniegs,
Nāc, iesim uz krāšņāko nākotni
Pa mīlas un daiļuma varvīksni
Uz augšu, uz zvaigžnotām tālēm.

Viss pasaules skaistums nāks tad mums līdz,
Ir svētdziļā nakts, ir dievišķais rīts,
Un jūras un klajumi paklāsies
Zem kājām mums, un pats dzīvības Dievs
Mūs svētis no nejaustā gālēm.

*Un pasaule plāšā un varenā *un dīvīgā**
Viss noreiðs tad dvēseles dzīlumā,
Tik ticēsim sev, tik ticēsim vien
Mēs saulei un cilvēka milai aizvien,
Un zemei, un ziediem, un zālēm.

Apskaidrotas vārsmas

Es biju akmens pelēkais,
Ko slēpen' gars Tavs skāra,
Nū neizjaustā dzīvībā
Dreb mani dvēsle vārā.

Es biju tuksnesis — kur smaids
Tavs brīdi rotaļājās,
Nu oāzes un avoti
Pār mani ūrīb un klājas.

Es biju zvaigzne kritoša,
Ko skats Tavs sagūstīja,
Nu ritu viņa spožumā
Kā sfēru harmonījā.

Es biju nakts, ko norāvi
No tumšās pasaul's sejas,
Nu es kā saule bezgala
Pār visu mirdzā lejos.

Un tomēr Tava mīla visubrinišķā
Ir pišķos mani skaus,
Līdz saules dzīvībā es atkal modišos
Uz mūžu mūžiem Tavs.

VĀRDI

Viņi ir auguši liela pieticībā. Artūrs vienpadsmīt skolas gados piedzīvojis tikai divus sev pirkstus uzvalkus — allaž nācas līdz galam nodzīt Arvīda iesildītos.

— Mūsu mājas našķi un kārumi bija liels retums. Nekad bēri tolaik savās rokas nav turejuši katrs savu apelsinu. Tikai kristīgi sadalītās daivīnā no vienīga, ko dažkārt uz svētkiem atlāvos nopirk. Ari tad viņi no sava mazumiņa atlicināja man. Kad to visu tagad atceros, domāju — cik gan skumju un nabadzīgu bērnību es viņiem uzdavināju, neprazdama labāk iekārtoties.

Taču mātes pašpārmetumus Arturs atvaira labsirdīga zogbalība:

— Ja būtu bijusi viegla bērnība, varbūt nekas no manis neiznaktu. Kad pagalmā kaimīni teica: «No tiem Irbju puikām izaugus hulgāni!», apvainojuma asaru noraušot, pie sevis čuksteju: «Jūs par mani vel dzīrdeset!»

Pirma zverestu Artūrs sev kļusībā deva septiņu gadu vecumā, kopā ar vecakiem tiltu pārejot.

— Stavešu ka Vasiļonoks un spelešu «Dinamo»!

Pēc četrpadsmit gadiem, šopavasar, maija nogale, kad Rīgas Sporta pili sumināja

mūsu sudraba hokejistus, Artūrs teica:

— Puse no šīs medaļas pienākas Mihailam Vasiļonokam.

Artūra māte savu paldies tovakar līdz ar rozi pasniedza Artūra pirmajam trenerim Andrim Siliņam. Par dēla balstišanu dzīvē. Vel vienu rozi — klases audzinātājai 55. hokeja novirziena vidusskolā Dzidrai Mikelsonsai. Par stingribu un milestību. Artūrs skolu beidza bez trijniekiem un ka spele-damies iestājās Fizikultūras institūtu.

Malda godīgi atzīst sava bijušā vīra, Artūra tēva, līdzdzīvošanu šajā dela ceļā. Un Artūra vecmāma no tēva puses ir kā labas gariņš ar mūžīgo pīragu saimiti hokeja vartu otrā puse.

Senāk Artūrs savai mātei nemaz neļāva iet uz spelem. Zinot, ka viņa ir tribines, dēls vienmer nervoziņa un bija sasaistīts. Tagad tas ir pāri, tikai speles laikā viņš uz mātes pusī neskatas, baidas kļudīties.

Malda loti tic savam delam. Ticeja jau tolaik, kad Artūra pirms panākumus sporta lietpratej pierakstīja vienkāršai veiksmei, nevis sūrā un apnicīga ikgājēna izstradai meistarībai.

Jā, Artūrs māk vartus sargat. Veikl iz-taisa skaistu špagatu (neesot macijes, viņam vienkārši iznākot), tver rīpu un pie-spēle biedriem istā kanadiēšu stilā.

Aizvadītāja čempionātā, kad Artūrs «Dinamo» komandā bija pirmoreiz ists vārtsargs, viņš četrās speles nosargaja «sausus» vārtus. To visai reti spej pat aug-

stas klases vārtsargi. Artūra vārds pasaule pirmo reizi noskaneja pirms trīs gadiem čempionātā Francijā, kad viņu, PSRS jauniešu izlases vārtsargu, astoņu valstu konkurencē atzīna par labāko.

Malda arvien biežāk un biežāk nakas Artūru izvadīt ceļā. Sākuma dela stāsti par talām zemēm mātei šķita kā brinums. Un ari Artūram pašam likas neticami; vai tiešām tas esmu es, kurš redzējis Zviedriju, Somiju, Rietumvāciju, Franciju, Čehoslovākiju, peldējies Biskajas jūras līci?

Rīgas Sporta pilī, sezonu beidzot, izsole piedāvaja Artūra Irbes hokeja nūju. Kāds līdzjutejs tējuva savā ipašumā par 63 rubļiem. Vēlak no Artūra mātes uzzināju, ka dēls šo naudu iemaksājis Kultūras fonda, sacīdams:

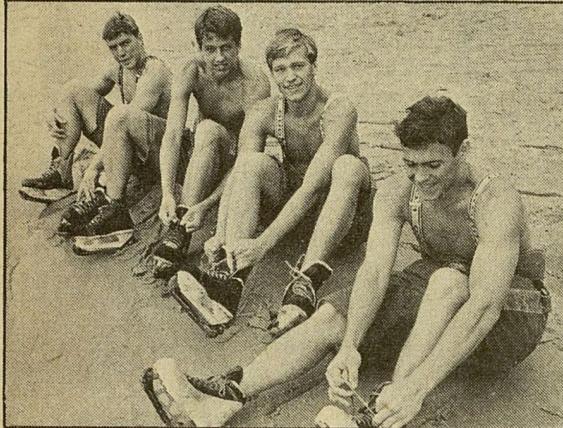
— Es taču pats to nuju nepirku, kā tai tos rubļus terētu . . .

Tovakar, ik reizi pieminot Artūra Irbes vārdu, zāle nošalcā ovācijas. Atzinība uz-bangoja ari pēc Artūra uzticības solijuma «Dinamo» un Rīgai.

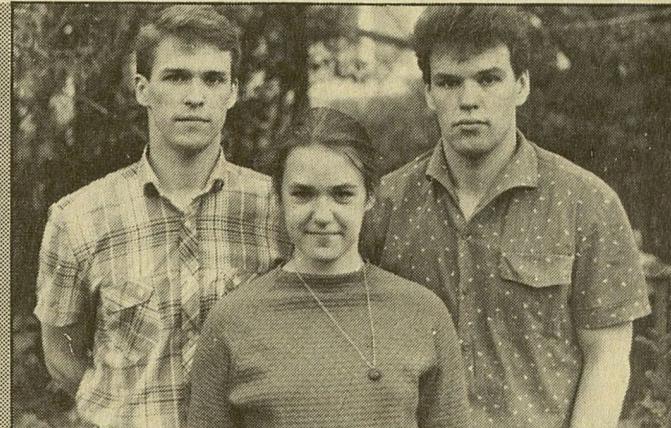
Ko tobrīd, tribines sežot, domāja viņa mate?

— Esi stiprs, dēļin! Esi godīgs! Tev vien-mēr ir jāspej mazliet vairāk, neka tu vari, tev jābūt kaut pugsalviņu pārākam par citiem, jo citadi tevi neviens nerēdzēs. Lai kur ari aizbrauksi, lai ar kādiem solijumiem tevi vilinas, atgriezies un paliec te!

Līga Blaua

Latvijas hokeja cerības (no labās) — Artūrs Irbe, Ulvis Katlaps, Harijs Vītolīns, Mārtiņš Grundmanis.

Artūrs, Baiba, Arvīds.

Jāņa Eiduka un ģimenes arhīva foto

stāvot. Viņas smalko roku kustības, šujot, lāpot, darbojoties virtuvē vai ēdot, bija nessteidzīgas, graciozas, harmoniskas (lai gan dzīves gaitā rokas bija deformējušās). Tagad, paraugoties apkārt savas darbavietas ēdnīcā vai kādā kafejnīcā, redzu daudz skaistu un bagātīgi ģērbtu dāmu, bet nevienna no viņām nesēž tik taisni un neēd tik skaistī kā tante Marija. Viņu redzot ar taisnī rotā, man allaž nāca prātā tas, ko stāstīja tēvs par stingriem uzvedības noteikumiem pie galda savā tēva, Jelgavas skolotāja, mājās.

Marijai K. bija izteikta pašaspziņa. Viņu ne-raustīja domas par nepiepildītām iecerēm un kaut ko ķeramu, grābjamu, panākamu kā daudzas no mums. Materiālajās prasībās pret dzīvi viņa bija maksimāli pieticīga. Viņas dzīves piepildījums bija viņas meitas un mazmeitas.

Neatņemamī pie tantes Marijas elegances piederēja dziļā inteliģence: viņa allaž bija labvēlīgi ieinteresēta par sarunas biedru, taktiska, uzmanīga, savaldīga. Viņai par visu bija sava viedoklis, bet tas nevienam netika

uzspiests. Viņai bija savas domas par meitu dzīvi, bet viņa nekad neatļāvās iejaukties bērnu vai mazbērnu ģimēnu ikgājēnā un tāpēc baudīja visu meitu, znotu, mazbērnu, tāpat paziņu un kaimīnu cienu.

Nestāstu to tādēļ, lai aicinātu mūsdienu sievietes neinteresēties par modi. Interese par modi, par savas ārienes pilnīgošanu sie-vietei ir prieka avots. Un paldies modes speciālistiem, frizeriem un kosmētiķiem, kas raksta par tēriem, gaumi un sejas kopšanu.

Marija K. bija pagājušajā gadsimtā dzimusi dāma, un viņas ignoranci pret modi noteica skarbie dzīves apstākļi. Viņas dzīve aizritēja dramatiskā situācijā: tālu no dzimtenes, ieaugot citā tautā, un joti grūtos laikos — bija pirmais pasaules karš, Oktobra revolūcija, Pilsētu karš, vēlak Lielais Tēvijas karš, kurā viņa zaudēja dēlu. Lielāko dzīves daju viņas problēmu bija, kā paēdināt ģimeni. Baltaize un cukurs uz galda ikgājēnā jau bija pārtīcības simbols.

Taču tantes Marijas piemērs liecina arī kaut ko citu, ko nevienai sievietei nebūtu par

jaunu atcerēties. Elegance daudz vairāk, nekā mēs parasti domājam, ir atkarīga no inteli-ģences, no pašciešas, no nevainojamas uzve-dības un stājas, no it kā vienkāršas prasmes stāvēt, sēdēt, iet, pasmaidīt, nevis no kārtējā modernā apģērba gabala, kuru nespējot iegūt daža laba no mums, īpaši jaunākās, krit pa-nikā! — tā man nekad neizdosies kļūt ele-gantai!

Diemžēl mūsdienu skola nesniedz nekādu audzināšanu šajā elegances aspektā. Mums skolā ir talantīgas sportistes, bet ārpus sacen-sībām kaut kur pazūd viņu vingrums un skais-tums, un viņas iet lācīgi, sēž sakumpušas. Neviens skolā nedod padomus, kā izkopt stāju, kā izkopt savu individualitāti, kā izcilt pievilcīgo. Ne katrai meitenei var palīdzēt māte, jo arī viņai šo zināšanu trūkst.

Toties pieaugašai sievietei pašai ir visas iespējas veidot sevi. Mēs pašas no tā, ar ko esam bagātas, varam radīt savu elegances veidolu, savu stilu.

Astrīda Skurbe

LATVIJAS PSR AUGSTĀKĀS PADOMES PREZIDIĀ

Par nopolniem latviešu padomju tēlotājus mākslas atšķibā T. Zalkalna Latvijas PSR Valsts Mākslas akadēmijas vecakajam pasniedzējam gleznotājam P. Postazām piešķirts Latvijas PSR Nopolniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukums.

M. GORKIJA 120. DZIMŠANAS DIENĀ

28. marītā Maskavā, PSRS Maskavas Akadēmiskajā Dailies teātrī Tveras bulvārī, notika ūsi jubilejai veltīta svītīga sēde.

Prezidijs jā piedāvā briedi M. Gorbočovs, V. Vorotnikovs, A. Jakovlevs un P. Demčevs. Tur atradas pāstāmi rakstnieki, zinātnieki, mākslinieki, dārbi kolektīvu, parļajas, padomju un sabiedrisko organizāciju pārstāvji.

Svinīgajā sēdē referātu nolasīja PSRS ZA Pasaules literatūras institūta direktors F. Kuzņecovs.

Par rakstnieku neuzņēdo nozīmi runāja PSRS ZA viceprezidents akadēmikis P. Fedosejevs, KPFSR RS valdes priekšsēdētāja vieknieks J. Bondarevs, Ukrainas PSR RS valdes sekretārs B. Oļejniks, žurnāla "Novījs" miris galvenais redaktors S. Zeljins un Latvijas PSR RS valdes priekšsēdētājs J. Peters.

Pēc sēdes Maskavas Akadēmiskais Dailies teātris parādīja M. Gorkija lugu "Dibenā".

RAKSTNIEKU SAVIENĪBA

"Par savu nolaistu ekonomiku man zinām varētu nekti par saviem bērniem. Tas mani uztrauc..." savu satrakumā 23. marta Rīgas partijas sapulcē "Sākumā kārtīgi" iepazīstīja jaunatnes problēmas literatūrā un publicistikā" referents A. Klaivis pamātota ar vairākiem sečinājumiem, kas radušies strādājot jaunatnes literārā zinānijā. Avots: Jaunatnes reakcija. Zināmās kategoriskas nozīmes (opozīcija bez argumentācijas), drošme pāsas drosmes dēļ, pat spēle ar priekšstāstu par drosmi, orientācija uz kultūru (stendē, kad izela no džives saņemtām situācijām tiek saņemta kultūra, kopumā ir pozitīva, tikai diemžēl ir viens BEΤ...). Jaunatne visai bieži kultūru saņem ar sevi — "kultūra ir tik tālu, cik es to saprotu". Savulaik tāds bija arī kulturas administratoru princips...).

Taqad patēsām kaujinieks ir pārsteigtu savienības centrālā prese bet arī ne centrālā komjaunatnes.

Preses darba ikdienu, jaunatnes literatūru vērtējot, nedrīkst plaut, ka problemu aktualitātes dēļ tiktuz paziņēmā mākslinieku kritiķi. Kāpēc? Uz šo jaunatnu skaidrojumu tika saņemts pārī RS pārvaldes pīloraņa atbildējs sekretārs G. VALUJEVS, uzsvērot, ka viņa austoks kolas pasniežēi priedere liecina par jaunatnes prasmī atšķīt problemām uzstādījumu, no patēses iedzīvotības, kā arī jaunatnes visspīrājuma. Parādīja, ka šo ierobežotību skaidri runāja arī K. SKUJENIEKS. Jaunatnes redzesloku nevar paplašināt bezdomu izklaides radiodraudījumos un TV pārraides, publīkākais kā arī jaunatnes prātīgo zīnākāi un gausi. Jāsmēj no savas un cittātā kultūras "avots" to dara. Bet zurnālam "Liesma", jaunatnes raidījumu veidotājiem profesionāli, cilvēciski sudri jādzīvot, uz patēses kulturas vērtību pārī.

Mazāk par literatūru, vairāk par trūkumiem mūsu sabiedrības dzīvē izteicās A. DRĪPE, A. NEIBURGA, E. RUDZĪTE, V. AVOTINS un J. PLOTNIKEKS. Jaunatnei ieteikmē viss netiesīs, lavierējot, kā arī ieteikmē, kādus vārdus, aktuālu patiesību izkļiegšanai, ar argumentācijas, arī gausa rīcību. Jaunatnei ieteikmē viss, lespējams, arī tas, ka launiznākūsājā «Politiskajā enciklopēdijā» nav ieteikmēs iedzīvotās "dzimtenei", bet ir "skaidri" — "dzimtenei" notevēiba. Par to sapulce rūpēja arī E. RUDZĪTE.

Sapulce PSKP biedru rindas uzņēmuši S. Elertsi.

Tajā piedalījās LKP CK Kultūras nodajus sektora vadītājs N. Janaus.

B. KALNA

PAR EDGARU ILTNERU

Liepājas pusē runā un domā ne īkai tāpēc, ka pilnēs muzeiā apskatāma viņa savulaik joti populārā glezna «Dzintara meklētāji», kur pauša noskana ir vēselas paudzes romantisks cenienu glezniecisks skaidrojums. Saiknes ir daudz būtiskākas, un par to bija daudz jārunā un jādomā 11. marī, kad uz Liepāju devās LPSR Mākslinieku savienības delegācija, lai kopā ar liepājiem vienotos IV Iltnera lasījumu pasākumos.

Sniegolajā marta dienā Rīgas delegācijā vispirms uzņēma Dzīvers astongadīgajā skolā, kur E. Iltners sācis savas skolas gaitas, tur nule kā iekārtots nelielis muzejis. Tas, bez ūsbūvē, galvenokārt veltīts cilkarī slavenās Cīravas — Dzīvers skolas atcerē, tācū savā vieta arī vēlākajiem gadīm un notikumiem. Ar E. Iltnera tuviniekā palīdzību skolas muzejā konkrētieši arī izcilā gleznotāja piemiņa.

Pēc tam apmeklējām mākslinieka dārza dārzīmās — Cīravas pagasta Būriņus. Mājas, pietīcīgi izsakoties, nav ideāla kārtība, K. Marks koļozamā tās grūti āpsaimniekojis, kur nu vēl domāt par memoriāla muzeja kā vienā cīrītā iekārtotā. Tika spriests šā un tā, bet racionalākais šķīta Mākslinieku savienības gleznotāja sekcijas priekšsēdētāja J. Jurjāna priešlikumis: nodot Būriņus kādai uzņēmīgai ģimenei un jautai saimniecības pāstāvību. Iespējams, ka tad šis pārlabān par nomaju noslūriū ierātēs zemes gabals uzplauktu un iekļautos kārtīgas zemkopības aprīlē (kā tas bija savulaik, kad E. Iltnera tēvs ar glūzi pārcilvēcīšām pūlēm tur iekopā zemi, uzcelā ēkas ufl.). Nu un pēc tam pliekt pie mājas piemīnas plāksni ar uzrakstu "Sti dzimis un audzis..." — veirs nebūtu ne grūti, ne bezdzīgi, kā tas ir pāslāpa. Skiet, memoriālu māju saglabāšana liek daudz kā pārdomā ne tikai liepājiem, tomēr viņiem jo īpaši. Galu galā no zemes virsas jau pāzudusas K. Zemdega dzīmās mājas...

Pēcpusdienā muzeja notika pāri lašūjumi — izziņoši emocionāls sarīkotums, kur arī E. Iltnera dārdrāji iepazīstīja M. Markēviču, atmīnās dāržās gleznotāji L. Vecozols un A. Kļeivis, kā arī E. Iltnera bijust skolotāja Liepājas lietīšķas mākslas vidusskola, teksfilmāklīnīce E. Oļeile. Neitrāki sīrsnības, interesantu delāju un vērojumu. Jāpiezīmē, ka emocionālo gaissotni stiprināju mājuzeja sarīkotā latviešu gleznotāju — E. Iltnera laikabiedrū — darbu izstādē.

Tācū tādi pavisāgais iemesls, kāpēc lašūjumi notika Liepājā, bija jaundibināmā E. Iltnera prēmija. Kultūras nodajas vadītāja M. Pāvelsona līdz ar rūpniecību "Sarkanais metālfurs" pārstāvjiem varēja iepazīstīt ar prēmijas nolikuma projektu. Tajā paredzēta, ka Edgars Iltnera prēmiju, uz kāda apjomīgā mākslas projekta, tātācīkās ietekmēs, parādītu kārtīgi pārī. Jaunatnei ieteikmē viss, lespējams, arī mājuzeja sarīkotā latviešu gleznotāju — E. Iltnera laikabiedrū — darbu izstādē.

Tācū tādi pavisāgais iemesls, kāpēc lašūjumi notika Liepājā, bija jaundibināmā E. Iltnera prēmija. Kultūras nodajas vadītāja M. Pāvelsona līdz ar rūpniecību "Sarkanais metālfurs" pārstāvjiem varēja iepazīstīt ar prēmijas nolikuma projektu. Tajā paredzēta, ka Edgars Iltnera prēmiju, uz kāda apjomīgā mākslas projekta, tātācīkās ietekmēs, parādītu kārtīgi pārī. Jaunatnei ieteikmē viss, lespējams, arī tas, ka launiznākūsājā «Politiskajā enciklopēdijā» nav ieteikmēs iedzīvotās "dzimtenei", bet ir "skaidri" — "dzimtenei" notevēiba. Par to sapulce rūpēja arī E. RUDZĪTE.

Sapulce PSKP biedru rindas uzņēmuši S. Elertsi.

Tajā piedalījās LKP CK Kultūras nodajus sektora vadītājs N. Janaus.

J. KRIEVIŅA

24. marītā, dzīvnieka Andreja Baloža dzimšanas dienā, Ogres kapos bija ieraudējusi dzīvnieku tuvinieki, Rakstnieku savienības un žurnāla "Karogs" redakcijas pārstāvji, lai godinātu dzīvnieku piemiņu. Šī gada janvārī beigās izdevniecība "Liesma" iaidusi klājā dzīvnieku darbu izlasi "Rudens sēmūcīši".

Mūsu laikraksta nākamā numurā sāksim publicēt Mercedes Salūnas atmiņas par dzīvnieku.

IR ATMINĀJI AUGŠA JĀNĀK...

Ir. 29. marts, LARP "Kultūras nams" Amalu ielā. S. Riharda Rudzīte devīngadesmīgtadei veltīs sarīkotums "Dzīlume būtā". Te kārpu pulceļus gan tie, kas viņa strāvotu apjaunojuši vēl viņa pāšās laikā, gan arī tie, kas tam tuvāk gājuši vēlāk, caur literatūru, caur līdziedzību atmiņām. Te ir sieva, kas izstūjuma grūtumus līdzi ar viņu ir izcietsi, ir meita, kurai tēva piemīns kopšana ir kļuvusi par mūžu lietu...

Pasākumā bija runa par trim nešķiramiem vārdiem — Rihardu Rudzīti Latvijā, Mikolaju Čurloni Lielvārā un Nikolaju Rērihu Krievijā, tie visi arī brāli, kuri kafirs savā tauptā apjaunojuši mūžus, senkultūras elementus, mēkleļo viesu pasaules kultūras kontekstā. Uz to, kas vieno, uz kopīgo, uz pamālsākotni it vīsim ejoj.

Vakars ilga īkai divas stundas, tācū bija iespējams apjaust Rihardu Rudzīti gan savā laikmetā, gan arī pārēzējā kultūras kontekstā. Par kultūrspēku, kā kopšanu un tā vienojošo raksturu Raina un R. Rudzīša darbos stāstīja vakara vadītāja Saulcerīfe Viese (iepriecināja viņas veidošā literārā sarīkotuma programma ar spilgtākajiem dzējotājiem, atzinām). Par latviešu un liepājuvešu kopatītiebām kultūrā glezniecībā. Pēc galīgās

Piemīnas sarīkotuma dalībnieki. Pirmajā rindā: V. Dravīja, rakstnieka dzīvesbieži E. Rudzīte, meita G. Rudzīte. Otrajā rindā: J. Stradiņš, A. Ārgale, I. Reizniece, J. Paukštello, A. Makarova, M. Janaus un S. Viese.

J. KRIEVIŅA foto.

zika izrādēm profesionāli tehnisko skolu audzēknū izpildījumā.

Teātru jaudis piedāvāja fragmentus no izrādēm «Brīnumzālīle», «Saulgriežu spēles», «Viena diena ar Staburagu» (pēc Valda «Staburaga bērnu» mōtīviem). Viesi skatījās Rīgas Kinostudijas dokumentālās filmas «Daugavas leģenda», «Krā-Krā», arī fragmentus no mākslas filmas «Pūt, vējīni». Šo vakara daļu — kā arī vējīni asprāfigi — komentēja arī rakstnieks J. Liepiņš.

Svētku sarīkotuma noslēgumā E. Radzīnu lasījās dzējējā dzejā par Daugavu, izskanēja kopīgi dziedāts «Pūt, vējīni!».

A. ADERMĀNE

SKATES REZULTĀTI

Beigusies LPSR Teātra darbinieku savienības organizētā profesionālā teātra skārdes iestudējumā "Rakstnieki" vēlākās dzīvnieku māksliniekiem bija iesaistīti arī rakstnieki A. Beis un M. Zālīte, mākslinieki R. Heimārs un P. Martins, kinorežisors R. Kalniņš.

Par sabiedriski nozīmīgāko izlīdzību iestudējumā 1987. gads Latvijas kultūras dzīvei dzīvējās Rāina Akadēmiskā Dailies teātra iestudējumā «Mūžīgais skarties».

Par izcilētu individuālām radošībām snieguumiem atzīti:

P. Petersona režīja P. Petersona luđai "Tikai muzikants", "Mīrdošais un tumši zilais" un Z. Rasina "Andromahē" iestudējumā; M. Kimeles režīja R. Blaumanas "Ugnītis" iestudējumā; A. Ozola režīja A. Ostrovskas luđai "Ilenīšķīga vieta" iestudējumā; A. Freiberga scenogrāfija luđai "Andromahē" iestudējumā; R. Pauls mūzika izrādei "Tikai muzikants"; P. Vaska mūzika izrādei "Andromahē";

E. Drulle kustību režīja izrādei "Andromahē" un I. Babelas luđai "Nāve" iestudējumā;

A. Liepkalnīgas "Mīrdošais Okolokolaka" un P. Freimane Gudrīte Robinsone (P. Putnina "Ar būdu uz bazuņu"), J. Reina Klāvs ("Tikai muzikants"), D. Eversas Kristīne un A. Vilima Edgards ("Ugnītis") un S. Sauska iestudējumā "Mīrdošais un tumši zilais" rōkraksts;

Dzīvnieku literārās tēlos sarīkotuma laikā iestudējoties palīdzēja aktrise M. Janaus un J. Paukštello, art. I. Reizniece, lai jaujot apjaustītos "tik un tā" spēkus, kas viņam ļāva vēl vēl paust gaismu — arī atrodīties dzīvījuma grūtumus līdzi ar viņu ir izcietsi, ir meita, kurai tēva piemīns kopšana ir kļuvusi par mūžu lietu...

Aktuālais un ielīdētās risinājumu prasa jautājums par Rēriha muzeja atjaunošanu. Šos darbus nespēj veikt tikai viiņi vecie Rēriha biedrības bieži, ja jābūt jaunatnes, radošo savienību aktivitātē, savas padomis neliess vecie rēhīšieši. Un tad jau daudz reālās vārātū būt jautājums par Rēriha biedrības atjaunošni Rīgā... Bet pagādām iestādēni, kā arī nākamie iestādēni, vēl vēl līdz 25. aprīlim var apskatīt V. Lāča Valsts bibliotēku Refumu nodaļā Komjaunības iestādē, 6/8 R. Rudzīša fultojumu, dzējotāju krājumu, viņa saķerto grāmatu izstādi.

A. SABLĀVKIS

KO JŪS ZINĀT PAR DAUGAVAS TEĀTRI!

Tas ir pavisām jauns. Tā dzimšanas diena 1988. gada 27. marīs. Vieta — Ogres jaunais kultūras nams.

Meklējot jaunas izteiksmes formas, Marga Tetere iecērējusi izveidot vairāku teātrū sadarbību. Teātrīm kūmās stāvējis Latvijas Kultūras fonds. Patlaban ir iekšķieši teātri, kā arī Rīgas skolēnu teātris "Daugavīnā". Tācū pulkā aicināti visi, kas rosgāsti darbojas Daugavas krasostā no Valdaja augstienei līdz Vecmīgrāvīm. Un ne tikai uz izrādēm, bet arī to analīzi, pārrāvām, uz draudzību. Katru otrdienu kāds no kolektīviem viesosies Ogres kultūras namā (ziemā) vai iekšķiles brīvdabas esfrāde (vasarā).

Starptautiskajā teātra dienā aizsākta jauna tradīcija. Svetku viesus pie kultūras nama sagaidīja un sveica skatuves mākslinieci E. Radzīna, Ogres skolotāju koris un Taftas deju ansamblis "Daugavīnā". Foajē skanēja fautasdīziesmas un I. Kalniņa mū-

ītā saucas četru koncertu cikls, ar kuru savus divdesmit darba atzīmē Latvijas Valsts filharmonijas klavieru duels N. Novikova un R. Haradžājanš. Koncerti ir dažāda tipa, tie aprīlī notiks četrās dažādās Rīgas zālēs. Pirmais, četrīcīgais, notiek jau šodien, 1. aprīlī, "Ave sol" zālē. Skanēs I. Haidina, V. A. Mocara, F. Šuberta, J. Brāmsa un mūsdienu autoru V. Gavriljona, R. Kalsona, norvēdu komponista A. Kieldasa darbi (trs viņa miniatūras atskanos pirmo reizi Padomju Savienībā), 9. aprīlī. Kamermūzikas zālē duels spēlē kopā ar Filharmonijas kamerokestru (J. S. Baha Koncerts Do māzorā, K. Sen-Sansa "Dzīvnieku karnevals", R. Kangro Koncerts Nr. 1 (starp citu, iauņu komponisti, iau sarakstīs 1988. gadā klavierduetām otru koncertu, ko paredzēts atskanot maijā)). 15. maijā duels skanēs kopā ar sitām instrumentiem Konservatorijas Lielā zālē (somu komponists E. Bergmanis, polis Z. Rudzinskis ar savu kvartetu pirmo reizi Rīgā, padomju autori O. Balakausks, kas tiek pārstāvēti, ar jaunu opusu "Albertiņa", un M. Buršīns ar skandaru "Leģenda par Briežu māti", kas radīts pēc C. Aitmaņova "Balīš kūdā" mōtīviem). Noslēguma koncerts, kurā N. Novikova un R. Haradžājana spēlēs uz divām klavierēm, paredzēts 30. aprīlī Filharmonijas koncerīzālē. Šī koncerta programma — "Izlase" un "Vernīšāža". Pirmais — F. Listā, S. Rahmānovā, V. Lutoslavskā un A. Hovanēsa darbi. Otra — vāriācijas par latviešu fautasdīziesmas "Aiz ezeru balti bērzi" tēmu.

Aleksandrs Pelēcis

Dzejnieka Kārla Jēkabsona trīs pēdējās silķes

Ieliņa bija īsa, bet visi iebrauceji formastēpos to zināja. Parkstrāse. Starp agrāko Marijas un tagad Pleskauerstrāsi ir Kristijāna Barona ielu. Šī netikta pārdeveja, jo varēja sacīt tikai Baroņstrāse un nosaukums iznāca laikmetīgs. Nosaukumi galvenokārt dēreja kā orientieris, lai atrastu Parkstrāsi. Ieliņa bija īsa, bet pie kāda nama allaž stāvēja garas formastēpos gērbtu viršēu rindas. Stāvēja gan spānišei no zīlas divīzijas, gan vlasovišei, gan vīnahāta un SS locekļi. Pat viens otrs leģionārs ar sarkankaltsarkano vairodzīnu uz labas rokas piedurknēs. Cilvēki stāvēja rinda pēc pēdēja prieka, jo nevarēja zināt, vai rīt tos bez rindas nepievēs sev Kaulainā pi Opočkās vai Abrenes. Karš pievīrzijs tuvāk — kam labākas ausis, tie teicas dzirdējuši tālu lielgalbu dunu. Bet, kamēr vēl kāvi neplētas pār Rigu, Parkstrāsē vienā bija pa vēcam — rinda dienu un nakti pēc pēdēja prieka.

Taisni pretēja ielas nama dzīvoja dzejnieks Kārlis Jēkabsons. Daudzu neatzīst, zobots, tomēr ists savas mūzas kalps. Es viju mazliet pazinu. Vienudieni Vēmanīti saskrējamies.

— Ja tei ir laiks, atnāc ciemos! Divaina kārtā man bail, ka esmu palīcis gluži viens...

Gunta Brakovskas zīmējums.

— Bet jums taču sīva, bērni, draugui!

— Sieva sapakoja koferus un aizbrauca ar manējiem uz Kurzemē. Esmu gluži, gluži viens, bet nevarūtīgi pamest, jo dzīvokli manas gramatas.

Kāpām par trepēm otrā stāvā. Dzejnieks slēdza vajā ozolkoka durvis. Tukšās dzivoklis atbalsoja mūsu soļus. Saimnieks cauri zālei ievēda mani mazā istabīnā. Tur no grīdas līdz griestiem bija grāmatu kaudzis. Lielas, mazas, biezas, planas.

— Reizi: tas visas ir manis paša sarakstītās grāmatas. Lielo dāju no tām esmu ari patē izdevis. Manējiem manu grāmatu dēļ nav bijusi vieglā dzīve. Citi dzejnieku kundzes stāgāja dārgos kažokos, brauca lepnās mašīnās, bet manejā — papulkūšā mētelīti. Nekadu manu ari neesmu sakrājis, svārķim spuro piedurknēs, kurpes cauras un dzejnieka platmale krietni nodilusi... Vai tei ir manas grāmatas?

— Nav vis — jūs jau zināt, ka nabaga studentam nav liepas naudas...

— Nu tad es tev davīnāšu savas grāmatas ar ierakstiem. Viņas ir ar neatgrieztām lapām. Bet es aizkāpušu pēc-kāda-lāka pie tevis un paskatīšos, vai tūs esī atgrizies...

Dzejnieks apsēdās pītā melderī krēslā, uzlikā brilles un rakstīja veltnījumus. Pirmā tā rokās gadījās pabeigā "Stūpoles". Cikstēja spalvis. Es vēroju par rakstītāja pleci. Skaidri, rokrakstā izauga rinda:

«Tici, ka esī dzejnieks, kaut ari pats Rūdolfs Blaumanis apgalvotu, ka neesi... Ierakstu bija daudz, bet vienīgi šīs rindas palikušas prāta.

— Savus romānus gan es tev nedosu. Dzejolus jaun nevar citas valodās pīnācīgi partukot. Kā tu par pīmēru partukēs rindas:

Mirdzi kā zvaigzne tu nakenīja
Ar magonu lapīnām liegām!

Nevar, bet tās skan ar Emīla Dārziņa mūzikā. Cita lieta — mani lielie romāni: Henrijs Rautenfelds, Zifgrīss un Kristijāns. Ja no Rīgas būs jābēg, es piekošū koferi ar saviem romāniem. Man tikai jānorākūst ar Henriju Rautenfeldu Holivudu. Tā būs tāda

filma, kādas otras pasaule nav. Mani romāni man atnesīs pasaules slavu, varbūt pat Nobeli... Kaut ari par tiem te zobojas un sauc par lubenēm...

Sānaca apjomīga paka. Dzejnieks meklēja špori, ar ko sasiet. — Es tev pēdējo virvīti atrodou — ja uznāk apnukums, pat pakārties nebūs ar ko... Bet — vai tu negribi ēst? Man pielekmā ir trīs istas silķes. Nezinu, kur sieva vienas dabūja. Varbūt kādam bodiniekam pagrabā bija paglabusies vecu laiku muca...

Tika sameklēts apdrupis fajansa šķīvis, nolikts uz liela ēdamgalda viens pats, trīs silķes uz tā un arī viens sipols. Sēdējam katrs sava galda puise un ēdam katru savu silķi, piekožot klāt sipoļu, jo maize nebijā. Pa logu Parkstrāsē varēja redzēt, ka rinda pie jautrā nama lenām virzus uz priekšu. Bet gals bija Baronstrāse ap stūri.

— Nu, vai nav jocīgi! Man pilna istaba piekrasta ar grāmatām par milsteibū. Ja kādam vajadzētu, es, tāpat kā tev, vāretu dzeju dot bez rindas... Bet es jau neesmu partukots spaniski un arī latviski mani vairāk dzied neka lasa...

Apēdam katru savu silķi. Trešā palika uz šķīvja.

— Tā man ceļam uz Holivudu, kad kopā ar Henriju Rautenfeldu uz turieni savikšos...

Slāpa. — Nodzermiesies — teica dzejnieks un atgrieza krānu. Minūtes piecas lava, lai ūdens tek, kamēr juta vēsumu. Atradas tikai viena māla krūze. No tās mēs dzēram pārmaiņus. Varen garda ūdens bija.

Tad es gāju ar smago Kārla Jēkabsona dzejas saini uz savām mājām. Noliku uz grīdas kaktā. Bet tā iznāca, ka pat atraišišai sājai auklo, ko dzejnieks glābījis savam galam, nepietīja laika. Ari atgriezt grāmatas nesanaca. Palicis protā iekārti ieraksts "Stūpoles":

«Tici, ka esī dzejnieks, kaut ari pats Rūdolfs Blaumanis apgalvotu, ka neesi...»

Neizveda dzejnieku vija pēdējā silķe uz Holivudu.

un it labs skolotājs bija ari mācītājs Knezs-Knezin-skis. Bet tā jau dzīvē gadās, ka vairāk gribas sābru maizes nekā savas mājas ceptās. Tā mēs sēdējam mums neparedzēta stunda un runājām neparastas valodas ar virspriesteri Jansoni. Skolotājs parasti grībeja, lai mēs jautājam, un tad labprāt mums visu skaīdroja. Ne pēc svētajiem kanoniem, kaut ari viņš tos zināja no galvas. Dzīmis tepat Annas pagastā, tātad — malēniņš, viņš mums ari savu tīcību skaidroja tārā malēniņš voluda. Ar to viņš krasī atšķiras no citiem ģimnāzijas skolotājiem, kuri pat laboja mušu novadīšanai izrunu.

— Kas tā tāda Paradize?

— Tad man jūs jājaizved uz savu dzimto māju Annes Lajagolu. Pavasari, kad rubeni ribina purīnā. Kāpj siltā migla pāri priediņu galotnēm. Es eju bez plīties, man jau māju nevajag pret Dievu bauslību noziegties. Gribu paklausīties, ka siltajai miglai cauri skan putni ērģēļu rūķšana. Ja ir kāds cilvēks cēls uz debesīm, tad tas ved no Annes Lajagolu purīnā. Ari svētās gars tad skaidri redzams, jo šī siltā, balta migla nak no debesīm. Vari pāriņot saldu dzērveni muļē panemt, ja tev svētku sajūtas vēl vairāk gribas. Aizej stiprs un pāļavīgs un vari pat bez krusītās stāties pret vēlu — kā es Piektā gada pret Orlova kazākiem stājos un nelāvu savu pirmo skolu nedzīnāt. Ari svētāja Pēterburgā, kur par popu mācījos četrus gadus, — es Annes Lajagolu rubēju ērgeles dzirdeju...

— Pasakiet, skolotāja kungs, kuri isti ir jūsu dzimtās mājas un kurš skaitās Annes Lajagolu — vai tās pret Alūksni jeb pret Mālupi? Mēs ari gribam rūbēt ērgeles paklausīties...

— Es jau jums sacīju — Annes Lajagolu! Vairāk netiekšu, kā jūs varbūt to nedzīnēsit, ko es dzīrdēju. Man pāsām ari bail, ka tur vairs nav tā, kā manā bērnība bija... Nemeklējet vis Annes Lajagolu! Ja busat paklausīties bērnī, — es nākošā stunda pānemšu lidzī kvepināmo trauku ar mīrēm un uzvilkšu zeltaino priestera tēru...

Tiešām — virspriesteris Jansons pildīja savu soliju. Nākamā stunda ierādās ar koferīti, uzvilkšu grezno amata tēru un klasē iemarzojās mirru dūmi.

Šī stundas nepareizajā tīcības mācībā pie virspriesteri Jansona vēl tagad prātā. Mēs jau paklusām aizgājām Lieldienu nakti ari uz bažnicu Valmieras pulka iela. Dzirdējam, kā tēvs Andrejs vispirši senāslāvu un tad latviešu valodā nogranda varenā basā:

— Kungs, apzēlojies!

Tas bija Augšamcelēšanas rīts, un drošākie varēja pat arī mitēnēm sabūcoties. Bet pāri visam tomēr pālikā stāsti malēniņš voluda par Annes Lajagolu briņumiem. Es pat meigināju atrast purīnu ar silto pavasara miglu un dzīrēdūt rubēju ērģēles. Nezīmējot, vārīja vīnu, aizlaidušies uz citu pusī. Kad Alūksnē svētīja Annas biedrības 50. gadu jubileju, katedrā ar apsveikumu kāpa ari virspriesteris Jansons. Savā zeltainajā amata tērpa. Viņš bija lākonisks:

— Es jousim nāsu sveicinu nu Annes Lajagolu — aplausi bija jūsmīgi, un tēvs Andrejs smaidot maja uz visam pusem saviem novadīšiņiem.

Lai nu kā — tāpat kā bursaks Jansons Pēterburgas semināra — es no šiem stāstiem vēl tagad varu redzēt svēto garu siltajā pavasara miglā Annes Lajagolu purīnā. Nezinu — kādos kapos tu guli, bet nav tev dzīlīgā priesteri ne Vecājā, ne Jaunajā derībā, tēv Andrej no Annes Lajagolu purīnā.

Ja tu esī piedzīmis leja, bet visu mūžu esi juties it kā kalna galā, tad tas ir vairāk nekā ja tu patiesi kalnā būtu dzīmis.

Klasesbiedrs

Valdis

Kaut ari mēs piecus gadus mācījāmies vienā klase, es allaž jutu, ka viņš ir vismaz pāris klasu augstāk par mani. Puisis nāca no bejeniešiem. Pededzes ielokā viņa tēvam bija amatnieka zemes gabals. Vēl neizlauzī celmi, vēl neiekopti tirumi, dzīvojamā māja ar vēl neapbeigtu jumta slāvu.

— Kad izskolotās dēls, viņš tur sev istabas iztās...

Vēl tādiem laikiem. Valdis bija drēbnieks. Par spiti noteikumiem, ka ģimnāzijā vienīm jāvārkā vienādās krāsas formas tērpas, Valda vecāki dēlu sūtīja uz skolu pāsustos vadmalas svārķus. Nebija to latu, ar ko bōde drēbi pirkst. Svārķi bija tēva ūdināti, mātes austi. Viss, kā vajag, tīkai krāsa ne. Mūsu direktors, kas citādi bija stingrs vīrs, teica:

— Ierindā jūs stāviet otrā rindā!

Bet kur ari puisis stāvētu, viņš bija visiem pamānams. Turklatā tas kaut kā iznāca bez iepāšas centības pamānītam būt. Valdim bija spējas visos virzienos. Pirmsmās skola viņš sāka būvēt lidmodēlus — ar sapni, ka lidos ari pāris. ARI zvaigznes viņu pīvelīkā. Par zvaigzni lūkotavu kalpoja žūburotā priedē Jānkalnīja. Kikeri aizdeve skolotājs Ozoliņš — viņam tas atrādās bēnīgos, un mūsu zvaigznei stundā bija kā radīts. Kopīgi mēs visi zājā priedes galotnē ar tāliskā meklējām Antaresu. Lielais Lācis pienāca divdesmit reižu tuvāk.

Bija tāds gadījums — klasē draiskojoties viens no mušiem izdarīzās dzīvībām skapja stiklā. Tā bija skolotā Ozoliņa valstība.

— Kas to izdarījis? Ak, neviene nav? Nu tad sēdēsim visi pēc stundām, kamēr vainigais pieteikies...

Bija sestdiena. Skolotājs nosēdās katedrā un atšķira

Annes Lajagolā

Jā tu dzivo kalnā, tad tev ir legansts skatīties no augšas uz tiem, kam mājas leja. Katram pagastam tāpēc ir sava lejas un sava kalna galas. Ar to jāsāk šīs stāsti par virspriesteri Jansoni, vienu no Alūksnes ģimnāzijas skolotājiem. Viņš pasniedza krievu valodu un pareizās tīcības mācību. Tiesa — pareizā tīcīgo par visu skolu sānāca labi ja septiņi, bet tēvs Andrejs nedzīnāja, ja ari kāds nepareizticīgais paklausījās krievu tīcības stundu. Tā kā šī stunda parasti bija pēc visām citām, klausītāju salasījās vesels barīņš. Citeit pat pilna klase. Stunda notika reizi nedēļā, tāpat kā dievīvardi pareizticīgo baznīca Valmieras pulka ielā. Mēs jau grāmājāmēs pārmaiņas pēc ari uz tās Andreja dievīvardiem, ja nebijam redzējusi viņu zeltainajā amata tērpa, kā viņš iet ar kvēpīnamo trauku, lai svētības dienā ietītu draudzes locekļu galā. Bet skolotājs teica:

— Negribu, kā jūs pie manis nākat baznīcā! Tur man ar daudzīm jārūna, bet te es ar jums vienīm pašiem no sīrīs...

Mums jau bija ari savu nepareizās tīcības mācība

R. Rudzītīm — 90

«Kādās krāsās mirdzēja tev dvēsle...»

Uz 29. martā LRAP kultūras namā Amatu ielā 5 notikusā literārā sarīkojuma programmas vācīnā rakstīts: Rihards Rudzītīs, Mikolajus Curjons, Nikolajs Rērihs. Cilvēks nav vienlīdz ne savā tapšanā, ne savā gaitā, ne pliemīnā.

Latviešu dzejniekiem un domātājam R. Rudzītīm šogad aprīt devīndesmitā gadskārtā. Vīna tik ilgi nemīnētais vārds tagad daudzīmē ir (un vēl būs) liels atklājums. Ciešām garīgām saitēm saistīts ar N. Rēriha dzītu, tātā arī ar tālo Indiju un ar M. Curjona dallradi tepat kalmīnos — Lietuvā. Abi dižie vīri pasauli skaitīja, acerēdamies savas tautas senatni, dabu izjutot un sajutot kā mūžīgi dzīvu un kustībā esoši veselumui. Vīnu darbos pasaulē ūpojas kosmiskā

ritmā, gaisma un dzīvība svīn uzvaru pār tumsu un haosu. M. Curjons rakstīja: «Ja varētu dzivot ar vienmēr vaļā acīm pret visu, kas daļš...». N. Rērihs bija pārliecīnāts, ka: «Jāizdalījo ne tikai muzeji, teātri, skolas, bibliotekas, staciju ēkas, slīmīcas, bet arī cietumiem jākļūst skaistiem. Tad cietumi vairs nebūs...». Un — pirms 52 gadu R. Rudzītīs teiktais: «Taisni jaudīgad, kad cilvēks zaudē savu individualitāti, kad no vienas puses vīnš pats padodas masas psihozēi, nu otras — vīpu pleiūdīzina bezdvēselīgam mehnāismam, kad visa vīpa dzīve top blīvi bezkāsaina, pasaules vajadzībal pēc daļai jātop apmierinātai». Dajuma jēdziens mūsdienās krēlēt vien zaudējis sākotnējo spozīmu — ciņīsma dzēsgumiņa ir dzēsu-

si to no mūsu apziņas un valo-
das, noreducējusi līdz «forši»
un «kaiffigi», svētku brižos
tas derējis vārdū un darbu
ārejai ietērpsnai.

Literārā vākara programmas
sastādītāja un vadītāja Saucerite Viese ļāva klausī-
tājiem kaut bridi pakavēties
tajos geogrāfiskajos un kultū-
ras vēstures platums, kurus
savā laikā Izstalgājis šīs stip-
rais un gaīsais cilvēks. Daži
jaunieši vēlāk telca, ka vākars
esot bijis pārkāpnojēns. Bet
vīnus jau var saprast — hu-
manitārās izglītības minimums
tagadējos cenzoros nerāda vē-
lēšanos pie senajiem grie-
ķiem pēc gudrības doties. R.
Rudzītīm daudzo valodu (krē-
vu, vācu, angļu, grieķu, lati-
nu, franču, sanskrita) prasa-
bija droši ceļvedis plāšajā kul-
tūras pasaule. Savukārt, vēstu-

res nezināšana nu jau valrākas
jaunās paudzes ir «sargājusi»
no šā gadsimta traģikas ap-
jautas. Grūti pat iedomāties,
cik atšķirīgas izjūtas un aso-
ciācijas tāds materiālas dabas
vēsturisks pierādījums kā Iz-
sūtījuma laikā uz papīra strē-
mielītam rakstītie un drābēs ie-
šūtie R. Rudzīša dzējoli ralsi-
ja to gadu aculieciniekos un
divdesmitgadigos klausītājus.
Vakars netieši parādīja arī kā-
du lielu minusu līdzīgājā kul-
tūrpolitikā, proti, milzīgo da-
žādo «izlādešanās» pasākumu
Ipatvarsu, kas attalina cilvē-
ku no pasaules reālās ainas
uzveres un nekopj vēlmi se-
vi izlādēt ar mūžīgām vērti-
bām.

Tagad, kad esam sākuši ap-
jaunīties gan savu ārējo, gan
iekšējo neskopību un nolaisti-
bu, lieti noder R. Rudzīša
atzīja: «Specīgam atjaunojām
radīšanas instinktam jāzūsuc
mūsu laikmeta mehanizācijas
tieskme». Gan vīnus dzēja,
gan filozofiskās pārdomas skanēja
kā aicinājums uz atjaunojtni.
Tādu pašu (bet varbūt citādu),
kā trīsdesmitajos gados veica
Rīgas Rēriha bledriba, kurās
priekšēdātāja bija R. Rudzītīs.
Si bledriba ar skubu at-
jaunojama. Ielīgušās zūdišanās
vietā (zūdišanās par morālēti-
kajiem noslidējumiem, mūsu
apzinā, nespēju pasaulē skati-
tālāk par savu degungulu)
jānāk rīcībal. Lielā daļa riko-
ties gribētāju jau pulcejas ap
Kultūras fondu. Tieši, kas vē-
las izlināt un pilnveidot se
un pasauli, bledriba varētu
gudri palīdzēt atrast skaitā-

kos un bagātākos ceļus, popu-
larizēt Rēriha miera idejas un
milzīgo ieguldījumu pasaules
kultūrā, attirīt un kopīt inter-
nacionālās jūtas. Jāliek lietā
viss, ko par labu atzītam. Un
vispirms jaunā kultūras manto-
jums, no kura tik daudz ir gā-
jis bojā karos un diemžēl arī
miera laikā. Atcerēsimies kaut
viel satrīcošo faktu, kas skar
bledribas un R. Rudzīša gime-
nes bibliotēku: pēc bledribas
vadītāja un citu bledru note-
sāšanas 1948. gada bibliotēka
tika nodota makulatūrā Slokas
papīrfabrikā.

Tovakar daudzi klausītāji no
kādreizējā bledreibas bledra
Anatolija Makarova stāstīju-
tu pirmo reizi uzzīnāja, ka
bledribai bijusi pat savu grā-
matu spiestuve un grāmatu
veikals. Uz mūsdienu grāmatu
izdošanas grūtību fona tas
skan mazliet fantastiski, vai
ne?

Ilgas Reiznieces balss, Ag-
nese Argales un Ievas Bīkes
muzikālais pavadījums veda
klausītājus preti aktieru Ma-
rinas Janausas un Jāņa Pauk-
stello runātājiem dzējoliem
un atzīnām. Literatūrhāntieks
Silvestrs Galīžuns, būdams
tik daudz biezāk viesis Latvijā,
cik strādnieks kultūras laukā,
ir pētījis un vālīgi kopā faktus
par R. Rudzīšu un M. Cur-
jona dallrades saskares pun-
ktiem, par vīnu kā smalkāko
M. Curjona darbu popularizē-
tāji Latvijā.

Personības starojums ir tas,
ko mēs meklējām apkārtējos
cilvēkos un kā tāk bieži pie-

trūkst. R. Rudzīša gimeņi šis
starojums ir joprojām dzīvs.
Vīna meita Gunta Rudzīte at-
minās par savu māti un tēvu
to izsaka ar visiem tāk saprotamo:
«Bija labi ar vīnu.» Var-
but tāpēc, ka mīlestība sar-
gāja dzējnieku visu mūžu:

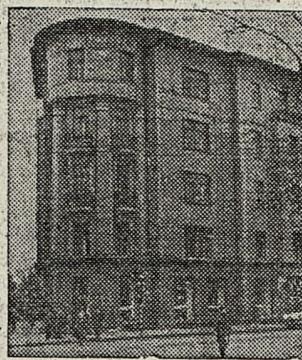
leitu dvēselē vīzā — Tavs
dalljums, vīzā vīzā preti —
Alzrāvos zvēlējies — ir tur
staroja preti Tavs vīgs.
Odenos dzīlos un kokos un
akmenos skūtu es Tevi.
Avoti dūcas Tava smaidis,
vīzā pukēs Tavs skats.
Taqqad es zīnu, ka visur,
kur dzīvo mīkelišķi izprasti,
pretīm mani degti arvien
dalluma būtbū Tu.

Vīnai, dzējnieka dzīvesbled-
rei, Sievietei, Mātel, Eiliā Ru-
dzītībi bija rokāt tāvakar zie-
di un visapķerti — klausītāju
vārdos neizteicamais paldies.
Saubās, nezīnā un cerībā stā-
vēdamī uz jaunas tūkstošgades
sliedēšņa, mēs meklējam katrs
savus un mūsu kopīgos atbal-
stīt punktus un patiesības, kas
notur mūs taisnus. Meklējam
un atradom tik skaidri reiz
ja pasacītājā: «Mums jāmā-
cās redzēt un cienīt katrā sie-
viete māti: vai tā būtu esošo
vānākamo bērnu māte, val
ari — cilvēces māte. Jebku-
rā dabas valstis mātes stāvoklis
izdevēs dalljumu: pat skarbākā
būtne top maiga, savīgākā
lieglojās ziedoties, nevarīgākā
apjōzas ar milzu spēku. Mātes
jūtās skīsta katru būtni, kas
vienā tās pārdzīvo, kaut bridi
lielēk — tai iestartoties gaismas
vainagā.»

ANĀ LICE
JURA KRIEVINA foto

Рихард Яковлевич Рудзитис

Дом в Риге, где с 1930 по 1940 год размещалось латвийское общество Рериха

мир, за сближение народов. Но в Риге 10 октября 1937 года был проведен конгресс обществ Рериха прибалтийских стран.

Гунта Рихардовна показывает прекрасно изданную книгу материалов, поздравлений, тезисов конгресса, фотографию делегатов. В центре зала узнато Знамя мира. Я видел это белое полотнище со скромной золотистой бахромой по краям, на белом фоне круг насыщенно-малинового цвета и в нем три соприкасающихся между собой диска — Знамя мира Николая Рериха.

Рижское общество было среди самых успешных и любимых Рерихами. Вот что Николай Константинович писал Рудзитису:

«...И так преуспевайте во всех областях... Из Риги всегда идут добрые вести — это так было, так будет. Будьте сильными, будьте самыми замечательными деятелями Вашей милой сердцу страны».

Одному из своих корреспондентов Рерих писал:

«По совести говоря, деятельность Латвийского общества должна в каждом культурном человеке вызывать искреннее одобрение. Если вспомним, какое количество книг издано, при этом почти все по-русски, за год председательствования Рихарда Рудзитиса, то нельзя не приветствовать эту усиленную светлую работу. А сколько полезных докладов сделано, а теперь расширен музей и намечается широкая программа на будущее...»

Общественная деятельность не мешала литературной работе Рудзитиса. Он много писал. В 1935 году выходит его сборник очерков «Мыслители и борцы о Данте, Шелли, Байроне, Ромене Роллане, Поруке, Райнисе, Чюрленисе. В том же году он публикует монографию «Николай Рерих — водитель культуры». Это очень серьезное проникновение, в биографию, творчество, культурную деятельность Рериха. Вот каким был отзыв об этой книге жены Рериха Елены Ивановны:

«На днях получили чудесные главы Вашего труда о Николае Константиновиче на русском языке, а затем подошла и сама книга. Сердечное Вам спасибо за это прекрасное приношение... Прочла с большой радостью, которая возрастала по мере чтения...»

Рудзитис внес большой вклад и в издание крупной монографии-альбома на русском и английском языках. Теперь эту монографию называют «рижской». Она вышла в издательстве общества в 1939 году. Многократно отсылались оттиски репродукций для корректуры художнику в Индию.

В то время наладить такой «почтовый мост» было трудно. Рерих жил в британской колонии, где господствовали колониальные законы, чиновники и цензоры.

Известно, что к аресту экспедиции Рериха в Тибете, гибели его каравана и пяти его спутников причастны британские «представители» на Востоке. И в 1930 году, после посещения Англии и Франции, его опять не пустили в Индию: ведь он встречался с Чичерным и Луначарским в 1926 году, работал на советском Алтае, в Новосибирске, в Бурятии, сердцем и умом принимал новый общественный строй России, и сам был русским. В своих книгах он прямо говорил, что народы мира непреодолимо тянутся к магниту идеи ленинизма. Не хотели колонизаторы такого Рериха в своей Индии! Но, как мы знаем, это им не удалось. Николай Рерих и вся его семья не только жили в Индии, но и стали близкими друзьями вождя освобождения Индии Джавахарлала Неру.

50-летие творческой деятельности Николая Рериха широко отмечала советская пресса, всюду проходили выставки. Тогда все слышали слова Рериха из письма Рудзитису:

«Расцвет России есть залог благоденствия и мира всего мира. Гибель России есть гибель всего мира. Россия станет оплотом истинного мира».

Наступила вторая мировая война. Осенью 1939 года между Латвией и Советским Союзом был заключен пакт о взаимопомощи, согласно которому предусматривалось размещение в портах Лиепая и Вентспилса небольшого числа советских воинских частей.

Рудзитис прекрасно сознавал важность момента. Сколько решимости, сколько духовной силы в его скучных строчках того времени.

«Теперь, когда должны оформиться наши отношения с Родиной Николая Рериха, мы выступаем в открытую со сборником статей, частично посвященного ей... В этой книге мы открыто подтверждаем свои симпатии к русскому народу, и многим националистам мы будем колючкой в глазу. О размещении русского войска наша пресса не упоминает почти ни слова, умалчивает... Так что мы первые ласточки! «Договор с Россией не только необходимость, но и щит! Кто же не понимает планетарной миссии России!»

Николай Рерих умер 13 декабря 1947 года в Кулу, в Индии, когда собирался на Родину, когда и картины были уже упакованы. Рерихи предпринимали попытки вернуться в Советский Союз и раньше — перед Великой Отечественной войной через Латвию. Сколько ясных, недвусмысленных слов об этом было в письмах Рихарду Яковлевичу, Гаральду Лукину.

Рерихи так хотели быть вместе со своей Родиной в годы тяжелых испытаний.. Ведь когда война началась, сыновья Рериха — Юрий и Святослав — через советское посольство просили зачислить их добровольцами в Красную Армию...

Рудзитис все же встретился с Рерихами; 8 августа 1957 года вернулся в Советский Союз Юрий Рерих. Их встреча в Москве была волнующей, радостной. Затем они виделись часто...

А каким событием была выставка Николая Рериха в Москве, привезенная из Индии в дар Советскому Союзу! Она открылась 12 апреля 1958 года. Это уже не 46 картин из собрания Латвийского общества, а свыше 400 полотен! Кстати, некоторые рижские картины тоже участвовали в этой выставке.

ЗНАМЯ РЕРИХА

ПОЛНЫЙ
Леонид ЦЕСЮЛЕВИЧ

Яехал в Латвию с конкретной целью — ознакомиться с материалами для экспозиции создаваемого на Алтае музея Николая Рериха. В Художественном музее Латвийской ССР в Риге увидел зал с картинами Николая Константиновича. Давно знакомые по репродукциям полотна полыхнули необычно ярким, поистине космического звучания голубым пламенем. Никакое, даже лучшее воспроизведение не может сравниться по впечатлению с оригиналами. Долго стоял перед известными картинами «Брамапутра», «На вершинах», «Сострадание», «Охота», «Путь»... У сотрудников музея удалось выяснить, что знамя Мира Латвийского общества Рериха находится в музее истории Риги и мореходства, что могут познакомиться со вдовой и дочерью Рихарда Яковлевича Рудзитиса, бывшего председателя этого общества.

Среди зданий современной застройки, на окраине Риги, находжу обычный панельный пятиэтажный дом. Но квартира, открывшаяся моему взору, была совершенно необычной. Скорее она напоминала музей. Вдова Рудзитиса Элла Рейнгольдовна и старшая дочь Гунта Рихардовна стали моими гидами в путешествии в историю связей Рериха и Рудзитиса, Индии и Латвии, Индии и Советской России...

Первое, что привлекло мое внимание, это крупный горный пейзаж, весь в синих красках. На переднем плане — сидящий в позе лотоса человек. А за ним — бескрайние горные просторы.

— Это «Карма-Дордже», картина Святослава Рериха, — поясняет Элла Рейнгольдовна, — здесь он написал своего друга, тибетца. Рядом этот Николай Рериха «Утро в горах», оригинал. На обороте дарственная надпись: «Рихарду Яковлевичу. Н. Рерих».

Гунта Рихардовна неторопливо ведет рассказ...

Рихард Рудзитис родился здесь же, на Рижском взморье. Девятилетним мальчиком он «издает журнал», страницы которого заполняет своими стихами, рассказами, сам иллюстрирует страницы. С двадцати лет начал писать дневники и продолжал вести его всю жизнь.

Позже изучал медицину в Тартуском университете, затем перешел на филологический факультет. Изучал языки, понимал, что они — путь к сокровищам мыслей других народов. Рихард Яковлевич владел немецким, французским, английским, осваивал санскрит. Понятны были ему древние языки — греческий, латынь.

Рихарду было двадцать три года, когда он обратился с письмом к Рабиндранату Тагору, находящемуся проездом в Вене. Это его письмо — крик отчаяния. Проблемы добра и зла, красоты и безобразного, контрасты окружающей действительности, — Рудзитис отчаянно искал разрешения этих жгучих вопросов. Вскоре пришел ответ. 17 июня 1921 года знаменитый поэт Индии написал латышскому юноше:

«Все, что я способен сделать для Вас вдали, — это написать эти немногие слова в надежде, что Ваши духовные устремления в конце концов победят все внутренние и внешние трудности. Или лучше напоминать, что поиски истины требуют преодоления препятствий —

большие изваяния создаются не из воска, а из камня. Человек — художник в жизни...»

Между Тагором и Рудзитисом завязался эпистолярный диалог. Гунта Рихардовна показывает мне индийский журнал «Дэш» за 1981 год, где опубликована статья о переписке Рихарда Яковлевича с Рабиндранатом Тагором.

У Рудзитиса множество переводов. Он стремился из мирового поэтического наследия дать читателям то, что было родственно его основной идеи. Тут Данте и Петрарка, Микеланджело, индийские и бенгальские поэты, древняя лирика Китая и Персии, софии Шекспира, Байрон, Шелли и Шиллер, болгарские, литовские, скандинавские поэты, Некрасов, Полонский, Блок... Он перевел 133 стихотворения Тагора, пять его пьес, рассказы, философские труды. Совместно с поэтессой Мирдзой Кемпе перевел сборник стихов американского поэта Уолта Уитмена. И, конечно же, переводил стихи и прозу Николая Рериха.

Встретиться Рериху и Рудзитису не довелось, но их взгляды, их душевный склад борцов за мир, за культуру были так близки, что они успешно работали как многолетние сотрудники, разъехавшиеся в экспедиции.

— А как конкретно завязалось их сотрудничество? — веду я разговор ближе к интересующей меня теме.

Элла Рейнгольдовна охотно поясняет. Секретарь Рериха Владимир Шибаев был рижанином. После отъезда Рерихов в Центрально-Азиатскую экспедицию в 1925 году он на несколько лет возвращается из Индии в Ригу. Здесь состоялось его знакомство с врачом и общественным деятелем Феликсом Денисовичем Лукиным. И уже в 1928 году под руководством Феликса Лукина в Риге создалось Латвийское общество Рериха. В начале это был просто кружок единомышленников. Официальное оформление общества состоялось в 1930 году. Рудзитис сразу ощутил созвучность начинаний Рериха своим убеждениям. В те годы общества Рериха возникали стихийно в разных странах — велико было желание прогрессивных сил поднять голос против нарастающей волны фашизма и реакции, за мир, за культуру, за просвещение. Общества Рериха выступали и за признание достижений Советского Союза.

Рерих первый написал Рудзитису. Рихард Яковлевич с самого начала был активнейшим членом общества, и об этом сообщал Рерихам Феликс Лукин. «Невидимый друг» — так обратился Рерих к Рудзитису в первом письме от 4 мая 1932 года. А потом переписка стала регулярной. С 1936 года Рудзитис становится председателем общества.

В условиях жесткой цензуры общество не раз меняло свое название, но неизменно следовало избранным курсом. Связи с Рерихом крепли.

Рудзитис и его соратники добились принятия Латвийской Пакта. 23 апреля 1937 года был подписан общий меморандум Пакта и потом, в том же году, на конференции министров иностранных дел Латвии, Литвы, Эстонии в Каунасе состоялось подписание Пакта всеми тремя государствами.

В тех условиях очень сложно было вести борьбу за